

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SERAMİK VE CAM TASARIMI ANASANAT DALI
Yüksek Lisans Uygulama Raporu

**HİTİT DÖNEMİ TÖRENSEL SERAMİK KAPLARI
VE
GÜNCEL UYGULAMALARI**

Hazırlayan
Elif Buse YILMAZ

Danışman
Doç. Efe TÜRKEK

İzmir/2024

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Uygulama Raporu olarak sunduğum “**Hitit Dönemi Törensel Seramik Kapları ve Güncel Uygulamaları**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

... /... /2024

Elif Buse YILMAZ

TUTANAK

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü' nün / / tarih ve sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisanüstü Öğretim Yönetmeliği' nin maddesine göre Seramik ve Cam Tasarımı Anasanat Dalı öğrencisi Elif Buse Yılmaz'ın **“Hitit Dönemi Törensel Seramik Kapları ve Güncel Uygulamaları”** konulu tezi incelenmiş ve aday / / tarihinde, saat’da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anasanat dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin olduğuna oy ile karar verilmiştir.

BAŞKAN**ÜYE****ÜYE**

ÖZET

Bu çalışmada, Anadolu topraklarında gelişmiş, sahip olduğumuz kültür mirasımız olan, Hitit Dönemi törensel seramik kapları incelenmiştir.

Hitit İmparatorluğu, antik çağın en eski ve en güçlü imparatorluklarından biridir ve bugünkü Türkiye'nin Konya, Çorum, Ankara ve Hatay bölgelerinde bulunan tarihi kalıntıları ile tanınır. Hitit İmparatorluğu, törensel ve günlük hayatta kullanılan çeşitli seramik kapları üretmiştir. Bu kaplar, törensel amaçlı olarak kullanılır ve günlük yaşamın yanı sıra evlilik törenleri, tanrıların onurlandırılması gibi önemli olaylar için de kullanılırdı.

Hitit Dönemi törensel seramik kapları, törensel semboller ve hayvan figürleri gibi süslemelerle bezenmiştir. Bu süslemeler, törensel kültürü ve inançları yansıtır. Bu kaplar, antik çağ medeniyetlerinin yaşam tarzını ve inançlarını anlamaya yardımcı olan önemli tarihi eserlerdir. Günümüzde de tarihi ve kültürel mirasımızın bir parçası olarak korunmakta ve gelecek nesillere aktarmaktadır.

Bu çalışmada yapılan uygulamalar, geleneksel Hitit motifleri ve sembollerini kullanarak geçmişle bağlantı kurmayı ve kültürel mirası günümüze taşımayı amaçlamakta olup Anadolu'nun zengin kültür mirasına katkıda bulunmayı ve Hitit Dönemi sanatını modern bir perspektifle yeniden yorumlamayı hedeflemektedir.

Uygulama aşamasında üretilen seramik kaplar, geleneksel Hitit sanatının esaslarından esinlenerek özgün tasarımlar içermekte ve bu tasarımlar aracılığıyla geçmişin estetiğini günümüzde canlı tutmaktadır. Törensel semboller ve figürler, eserlere derinlik katmakta ve sadece estetik bir değer eklemekle kalmayıp aynı zamanda kültürel anlam taşımalarını sağlamaktadır. Bu uygulamalar, geleneksel sanatın modern yaratıcılıkla birleştirilerek kültürel mirası yaşatma ve gelecek kuşaklara aktarma çabasının bir yansımasıdır.

Anahtar sözcükler: Hitit seramiği, törensel seramikler, Hitit törenleri, Hitit sunu kapları

ABSTRACT

In this study, the ceremonial ceramic pots of the Hittite period, which are our cultural heritage and developed in the Anatolian lands, were examined.

The Hittite Empire is one of the oldest and most powerful empires of antiquity and is today known for its historical ruins found in Turkey's Konya, Çorum, Ankara and Hatay regions. The Hittite Empire produced various ceramic vessels used in ceremonial and daily life. These vessels were used for ceremonial purposes and were used for important events such as marriage ceremonies, honoring the gods, as well as daily life.

Ceremonial pottery from the Hittite period was decorated with ceremonial symbols and ornaments such as animal figures. These decorations reflect ceremonial culture and beliefs. These vessels are important historical artifacts that help to understand the lifestyle and beliefs of ancient civilizations. Today, it is preserved as a part of our historical and cultural heritage and passed on to future generations.

These practices aim to convey the cultural distributions of the past by using traditional Hittite motifs and symbols and aim to contribute to the rich culture of Anatolia and reinterpret the art of the Hittite period with a modern perspective.

Ceramic pots produced during the application phase include original care, inspired by the principles of traditional Hittite art, and thus keep the currentness of the past alive today. Ceremonial symbols and figures enter the depths of the works and ensure that they not only indicate an aesthetic value but also carry cultural meaning. These practices are a continuation of the effort to keep cultural production alive and transfer it to future generations by combining traditional art with modern creativity.

Key words: Hittite pottery, ceremonial ceramics, Hittite ceremonies, Hittite serving vessels.

TEŞEKKÜR

“Hitit Dönemi Törensel Seramik Kapları ve Güncel Uygulamaları” üzerindeki tez çalışmamda beni yönlendiren ve katkılarını esirgemeyen tez danışmanım Sayın Doç. Efe TÜRKEK’e içtenlikle teşekkür ederim.

Ayrıca, uygulama aşamasında her zaman samimi yardımları, değerli önerileri ve bilgisiyle farklı perspektifler sunan değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Ali Temel KÖSELER’e ve öğrencisi olduğum Anasanat Dalındaki emeği geçen tüm hocalarıma da teşekkürlerimi sunarım.

Uygulama çalışmalarımın fotoğraflama aşamasında her türlü desteği ve yardımı sağlayan kıymetli hocam Prof. Dr. Mehmet KOŞTUMOĞLU’na da ayrıca teşekkür ederim.

Bu zorlu süreçte motivasyon ve destekleri için aileme, yardımseverlikleriyle yanımda olan arkadaşlarım Kübra YAŞAROĞLU ve Ramazan KAHRAMAN’a özel bir teşekkür etmek isterim. Her birinizin katkısı tezimin daha da güçlenmesine sebep oldu.

Elif Buse YILMAZ

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	ii
TUTANAK.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
FOTOĞRAF LİSTESİ	ix
RESİM LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xii

1. BÖLÜM

HİTİT UYGARLIĞI ve SERAMİK SANATI

1.1. Hitit Uygarlığına Genel Bir Bakış	2
1.2. Hitit Mitolojisi ve Sanatı	3
1.3. Hitit Törenleri.....	5
1.3.1. Evlilik Törenleri	6
1.3.2. Dini Törenler ve Ritüeller	8
1.3.2.1. Adak Adama ve Libasyon Törenleri	11
1.3.2.2. Bayramlar	13
1.3.2.3. Kurban Törenleri	16
1.3.3. Törenlerde Yer Alan İnsan Figürleri	17
1.3.4. Törenlerin Gerçekleştiği Mekânlar	18
1.4. Hitit Seramikleri	20
1.4.1. Törenlerde Kullanılan Seramik Kaplar	22
1.4.1.1. Gaga Ağızlı Testiler	22
1.4.1.2. Ritonlar.....	24
1.4.1.3. Kabartma Dekorlu Vazolar	25

1.4.2. Hitit Seramikleri Kullanım Amaçları	27
1.4.3. Hitit Seramikleri Üretim Yerleri	28
1.4.4. Hitit Dönemi Seramiklerinde Kullanılan Törenselle Semboller.....	29
1.4.4.1. Hitit Güneş Kursu	35
1.4.4.2. Boğa Figürü	36
1.4.4.3. Geyik Figürü	39
1.4.4.4. Aslan Figürü	40
1.4.4.5. Çift Başlı Ördek Figürü	42
1.4.4.6. Kartal Figürü	43
1.4.4.7. Koç Figürü	45
1.4.4.8. Kuş Figürü	46
1.4.4.9. Antilop Figürü	47
1.4.4.10. Domuz Figürü	49
1.4.4.11. Tavşan Figürü	50

2.BÖLÜM

UYGULAMALAR

2.1. Sanatsal Uygulamalar	54
2.1.1. Dijital Tasarım Aşaması	57
2.1.2. Seramik Uygulamaları.....	60
SONUÇ	72
KATALOG	74
KAYNAKÇA	87
ÖZGEÇMİŞ	

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1: İnandık Vazosu	7
Fotoğraf 2: Sandal biçimli törensel kap.....	11
Fotoğraf 3: Gaga ağızlı iki libasyon testisi	13
Fotoğraf 4: Alacahöyük ortostatlarında kurbanlık hayvanların götürülüşü.....	17
Fotoğraf 5: Gaga ağızlı testi	23
Fotoğraf 6: Çizme şeklinde ritonlar	25
Fotoğraf 7: Kartal başı şeklinde riton	25
Fotoğraf 8: Bitik Vazosu	26
Fotoğraf 9: Kabartmalı Vazo	27
Fotoğraf 10: Güneş Kursu	35
Fotoğraf 11: Güneş Kursu.....	36
Fotoğraf 12: Fırtına Tanrısı Teşup'un Boğaları.....	37
Fotoğraf 13: Hitit Dönemi boğa sahnesi.....	38
Fotoğraf 14: Geyik heykelciği	40
Fotoğraf 15: Aslan sembolü dinsel sunu kabı	41
Fotoğraf 16: Aslan biçimli törensel sunu kabı	41
Fotoğraf 17: Çift başlı ördek	42
Fotoğraf 18: Çift başlı ördek	43
Fotoğraf 19-21: Kartal biçimli törensel kap	44
Fotoğraf 22: Koç biçimli rhyton	45
Fotoğraf 23: Kuş ritonu	46
Fotoğraf 24: Keklik biçimli törensel kap	47
Fotoğraf 25: Antilop ritonu	48
Fotoğraf 26: Antilop ritonu	48
Fotoğraf 27: Domuz biçimli törensel kap	49
Fotoğraf 28: Domuz biçimli törensel kap	49
Fotoğraf 29: Domuz biçimli törensel kap	50
Fotoğraf 30: Tavşan ritonu	51
Fotoğraf 31: Tavşan başı biçimli törensel kap	51

Fotoğraf 32: Orthostat Tanrı kabartması	52
Fotoğraf 33-35: Koç Ritonu	60
Fotoğraf 36-37: Koç Boynuzu Tören Kabı.....	61
Fotoğraf 38-40: Boğa Figürlü Tören Kabı I	62
Fotoğraf 41-42: Boğa Figürlü Tören Kabı II.....	63
Fotoğraf 43-44: İkiz Boğalar Serisi I	63
Fotoğraf 45-46: İkiz Boğalar Serisi II.....	64
Fotoğraf 47-49: Geyik Figürlü Tören Kabı	65
Fotoğraf 50-51: Geyik Figürlü Matara	66
Fotoğraf 52-55: Antilop Figürlü Tören Kabı I.....	67
Fotoğraf 56-58: Antilop Figürlü Tören Kabı II	69
Fotoğraf 59-61: Ördek Figürlü Tören Kabı I.....	70
Fotoğraf 62-64: Ördek Figürlü Tören Kabı II	71

RESİM LİSTESİ

Resim 1: Eski Hitit Dönemi'ne ait inandık rölyefli kült vazosunun alttan ikinci frizindeki tasvirlerin çizimi	15
Resim 2: Boğa sahnesi çizimi	38
Resim 3: Koç figürleri eskiz ve dijital çizim.....	57
Resim 4: Boğa figürleri eskiz ve dijital çizim	58
Resim 5: Antilop figürleri eskiz ve dijital çizim	58
Resim 6: Ördek figürleri eskiz ve dijital çizim	59
Resim 7: Geyik figürleri eskiz ve dijital çizim.....	59

KISALTMALAR

M.Ö.: Milattan önce

Prof.: Profesör

Dr.: Doktor

cm.: Santimetre

°C: Santigrat

1. BÖLÜM

HİTİT UYGARLIĞI ve SERAMİK SANATI

1. BÖLÜM

HİTİT UYGARLIĞI ve SERAMİK SANATI

1.1. Hitit Uygarlığına Genel Bir Bakış

Asur Ticaret Kolonileri döneminde, Anadolu'da sosyal ve siyasal yeni görüşlerin ortaya çıkmasına neden olan bir süreç yaşanmıştır. Anadolu, yerel prensler tarafından yönetilen bir bölgeyken Mezopotamya'daki gibi merkezi devlet anlayışı gelişmiş, bu da iç mücadelelere yol açmıştır. M.Ö. 3000'li yılların sonlarında, Hint-Avrupalı bir kavim olan Hititler, küçük gruplar halinde Kafkaslar üzerinden Anadolu'ya ulaşmış ve burada yerli Hatti nüfusu ile karışmışlardır.

Hititler, Asurlular'ın Anadolu'dan çıkmak zorunda kalmasıyla birlikte devlet yönetimini ele geçirmişler ve Anadolu'nun yerli halkıyla kaynaşarak Hitit Devleti'ni kurmuşlardır ve bu devletin kurucusu Labarna'dır ve Başkentleri ise Boğazkale-Hattuşa'dır.

Hitit tarihi, M.Ö. 1650-1450 arasındaki Eski Krallık ve M.Ö. 1450-1200 arasındaki Hitit İmparatorluk Devri olmak üzere iki aşamada incelenir. Hititler, Anadolu'da hakimiyet kurduktan sonra Suriye'ye seferler düzenlemişlerdir. M.Ö. 1274'te Mısır'la gerçekleştirdikleri Kadeş Savaşı sonrasında, tarih boyunca kaydedilmiş ilk yazılı antlaşma olan Kadeş Antlaşması'nı imzalamışlardır. (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2023)

Hitit Devleti'nin kuruluşundan itibaren, sanatta Mezopotamyalı etkiler azalmış ve Anadolu'nun yerli sanatıyla birleşmiştir. Sanatta, boyutları büyümüş anıtsal eserler ortaya çıkmıştır. Mabretler, saraylar, sosyal yapılar, kaya kabartmaları ve önceki sanattan farklı olarak kullanılan orthostatlar (kabartmalı taş bloklar.), Hitit sanatında belirginleşen özelliklerdir. M.Ö. 1200 yıllarında Hitit Devleti, deniz kavimlerinin göçü ve kuzeyden gelen Kaşka kavmi saldırıları sonucunda yıkılmıştır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2023).

Tarım ve hayvancılığın öne çıktığı bir toplum olarak bilinen Hititler'in, Tanrı inançları da doğa temelliydi. Hititler, kutsal saydıkları değerler, bayramlar, tapınaklar ve tapınma ritüelleri, aynı zamanda tarım toplumları için hayati öneme sahip olan hava, su, toprak gibi unsurlara göre şekillenmekteydi. Sanatı, dini anlayışı, savaşları ve güçlü krallığı ile tarihsel öneme sahip bir uygarlık olan Hititler'e dair ilk kalıntılar Kültepe'de ortaya çıkmıştır.

1.2. Hitit Mitolojisi ve Sanatı

Hitit Mitolojisinin ana kaynağı, Hititlerin yazdığı ve kil tabletler üzerine yazılan metinlerdir. Bu metinler, çoğunlukla Hitit tanrı ve tanrıçalarının adlarını, niteliklerini ve ritüellerini anlatır. En önemli Hitit tanrılarından bazıları arasında, güneş tanrısı Arinna, fırtına tanrısı Teşhub ve yaratılış tanrısı Alalu gibi tanrılar yer almaktadır.

Hitit Mitolojisinin diğer kaynakları arasında, Hitit sanatı, çeşitli heykeller ve tapınakların kalıntıları da yer almaktadır. Hitit sanatında, tanrılar ve tanrıçalar sık sık tasvir edilirler ve bu tasvirler, onların fiziksel özellikleri ve nitelikleri hakkında da ipuçları verir.

Hitit Mitolojisi, günümüz Türkiye'si olan Anadolu'da yaşayan eski insanların ortak söylenceleridir. Hitit İmparatorluğu'nun yanı sıra, Hurriler ve Hattiler gibi adını taşıyan diğer savaşçı kabileler de varlıklarını sürdürmekteydi. Hitit halkının Tunç Çağı'nda, yaklaşık M.Ö. 2000 civarında, varlık bulduğu ve bu dönemde zenginleştiği belirtilmiştir. Bu insanların kültürü ve mitolojisi Orta Doğu bölgesindeki diğer uygarlıklardan, özellikle de eski Mısırlılar ve Sümerlerden etkilenmiştir (Myth / Hittite Mythology, 2023).

Hitit Mitolojisi incelenirken, Hitit İmparatorluğu'nun coğrafi genişliği göz önüne alındığında, Anadolu, Suriye'nin belirli bölgeleri ve Kuzey Mezopotamya gibi etnik, dil ve kültürel açıdan çeşitli kökene sahip bölgeleri içerdiği anlaşılmaktadır. Dilin çözülmesiyle 1915 yılında, Hitit başkenti Hattuşa'daki çivi yazılı tabletlerde, Hititçenin

yanı sıra başka dillerde de metinler bulunduğu keşfedilmiştir. Sümerce ve Akadca'nın yanı sıra, bir dizi yerel dil tespit edilmiştir. Metin sayısı ve dil hakkındaki bilgiler arttıkça, her dilde mitolojik masalların varlığı ortaya çıkmıştır. Antik Anadolu mitlerini daha iyi anlamak için, çeşitli dillerin kısa bir incelemesiyle başlamak, bireysel mitleri Hitit uygarlığının farklı bileşenlerine atfetmemize imkân tanımaktadır (Guterbock, 2014).

Hitit dinini aydınlatan ve panteonlarında yer alan tanrılara dair bilgi sağlayan kaynaklardan biri, Hitit mitleridir. Bu mitler, ritüellerin uygulanması sırasında ortaya çıkan bazı unsurları içermektedir. Ritüellerin içinde, mitlerden alınan parçalara rastlanmaktadır. Hitit mitolojisinin özgün bir yaratıma sahip olmaması, Mezopotamya, Hurri ve Hatti kültürlerinin etkisi altında olduğunu gösterir. İlluyanka Efsanesi, Kaybolan Tanrı Miti, Gökten Düşen Ay Miti, Kamruşepa Miti gibi eserler Hatti kökenlidir; Kumarbi Efsanesi, Hedammu Mitosu, Ullikummi Şarkısı, Avcı Kessi'nin Masalı, Appu Masalı ise Hurri kökenlidir; Gılgamış Destanı ise Mezopotamya kökenlidir. Bu metinlerde geçen tanrı ve tanrıçaların isimleri arasında Alalu, Anu, Aranzah (Dicle Nehri), Aştapi, Ea, Ereşgikal, Güneş Tanrısı, Hannahanna, Hepat, Hapantaliia, Hedammu, İlluyanka, İmpaluri, İnara, Kamruşepa, Kaşku, Kubaba, Kumarbi, Lamma, Mukışanu, Ninatta ve Kulitta, Şauşka, Takitiş, Taşmışu, Telipinu, Teşup, Ullikummi, Upelluri gibi isimler bulunmaktadır (Demirci ve Falay, 2016: 56).

Hitit Sanatı, köklü Anadolu kültürünü Suriye, Mezopotamya ve hatta Mısır etkileriyle birleştiren, yeni bir sentezin ürünü olarak kabul edilmektedir. Çömlekçilik, taş oymacılığı, maden döküm, heykeltıraşlık, fildişi işçiliği ve mühürcülük gibi alanlarda, Hitit kültürüne özgü özellikler belirgin bir şekilde kendini gösterir.

Müzik, Hitit toplumunda enstrümantal ve vokal olarak dinsel törenlerin, özellikle de çeşitli dinsel bayramların ayrılmaz bir parçasıydı. Bu törenlerde, tanrılara çeşitli adaklar sunma pratiği, çalgıların çalındığı, şarkıların ve ilahilerin söylendiği anlarda gerçekleşirdi. Kral ve kraliçenin tanrılarla içki içmeleri gibi ritüeller de müzik eşliğinde icra edilirdi. Dinsel törenlere dair en etkileyici tasvirler, Eski Hitit Dönemine

ait kabartmalı ve boyalı vazolar üzerinde bulunmaktadır. Bu eserlerde, metinlerde anlatılanlara uygun olarak çalgıcılar, dansçılar ve akrobatlar gibi figürler yer almaktadır. (Anadolu Uygarlıkları, 2019)

Hitit seramik sanatı, en yüksek seviyeye Eski Hitit Döneminde ulaşmıştır ve kendinden önceki dönemlerin süregelen bir devamı olarak nitelendirilmektedir. Eski Hitit Dönemine ait önemli seramik formlar, kabartmalı ve boya bezemeli kült vazolardan oluşmaktadır. Dinsel amaçlarla yapılan bu vazoların yanı sıra kil sunakları, boğa heykelleri, tanrı ve tanrıçalara ait heykelcikler de dönemin dinsel objelerini oluşturmaktadır. Kullanılan kap formları arasında gaga ağızlı testiler, maşrapalar, tabaklar, çanaklar, çömlekler, fincanlar, çaydanlıklar, mataralar ve kantharoslar bulunmaktadır. Bezemeli örneklerde geometrik ve çizgisel motiflerin yanı sıra tek renkli (monokrom) örnekler de göze çarpmaktadır (Eker, 2009 : vii).

1.3. Hitit Törenleri

Hitit kültüründe törenler, tanrılara olan saygı ve bağlılığın bir ifadesi olarak önemli bir rol oynamaktadır. Törenlerin temel amacı, tanrıları memnun etmek ve bu şekilde onlardan gerekli tanrısal korumayı elde ederek kral, kraliçe, ülke, ordu ve halkın huzurunu, birliğini ve gücünü güvence altına almaktır. Bu ritüeller, tanrıların lütuf ve bereketini çekmek, olası felaketleri önlemek ve toplumun refahını artırmak amacıyla düzenlenir. Bu törenler genellikle özel tapınaklarda veya dini merasim alanlarında gerçekleştirilir. Kral ve kraliçe, tanrıları memnun etmek adına çeşitli adaklar sunar ve dualar eder. Bu, tanrısal rızanın kazanılması ve toplumun korunması için yapılan bir tür anlam yüklü bir etkinliktir. Ayrıca, bu törenler sadece kraliyet ailesini değil, aynı zamanda toplumu da bir araya getirir. Toplumun farklı kesimleri, ortak bir amaç doğrultusunda birleşir ve bu ritüellerin bir parçası olurlar. Bu, toplumsal birliği güçlendirir ve ortak bir kültürel kimliği pekiştirir.

Bu tanrısal törenler, bir ülkenin, ordunun ve halkın birbirine olan bağlılığını artırarak güçlendirmekte ve gelecekteki zorluklara karşı bir koruma sağlama amacını taşımaktadır. Dolayısıyla, bu törenler sadece dini bir boyutu değil, aynı zamanda toplumsal ve siyasi bir işlevi de ifade eder (Hititler’de Törenler ve Bayramlar, 2019).

1.3.1. Evlilik Törenleri

Hitit Döneminde evlilik törenleri, önemli bir sosyal ve kültürel olay olarak kabul edilmekteydi ve büyük bir titizlikle organize edilirdi. Hitit evlilik törenleri, genelde tanrıların güçlerine dayanılarak yapıldı. Tanrıların kutsamasını almak amacıyla tören içerisinde tanrıların heykel veya resimleri bulunurdu. Tören ayrıca şarkılar, danslar ve yemeklerle de renklendirilirdi.

Hitit evlilik törenleri, günümüzdeki Türk gelenekleriyle de benzerlikler taşımaktadır. Örneğin, damat adayının ailesinin gelin adayının ailesine hediyeler sunması, günümüzde de hala devam etmektedir. Aynı şekilde, tanrıların güçlerine tapılması ve duaların edilmesi gibi uygulamalar da bugün hala Türk kültüründe yer almaktadır.

Hitit evlilik törenleri, o dönemde insanların yaşam tarzı, değer yargıları ve kültürel alışkanlıklarını yansıtmaktadır.

“Hititlerin yaşadıkları bölgelerde bazı vazolar ele geçer. Bu vazoların üzerinde kutsal evlenme törenlerini belirleyen desenlerin bulunmasıyla, Hitit tapınaklarında da Sümerlerde olduğu gibi kendini tanrılara adanmış kadınların görevlendirildiği ve bunlara tapınak kadınları adı verildiği konusunda bir durumun olduğu anlaşılmıştır” (Koç, 2006: 74).

“Fiilen yapılan evlilik Hititlerde resmî evlilik olarak görülürdü. Evlilik ile ilgili bazı sözleşmeler vardı. Bu sözleşmelere uymayanlar cezalandırılırdı. Boşanmaların da olacağı düşünülerek önceden bazı sözleşmeler kayda alınırdı. Kölelerin yaptığı evlilikler de yasal olarak tanınırdı. Nişanlılık döneminde damat gelinin babasına başlık parası anlamında tanımlanan “kuşatta” hediye ederdi” (Koç, 2006: 74).

Hitit Dönemi kutsal evlilik törenlerini anlatan en önemli eserlerden biri olan İnandık Vazosu örnek verilebilir;

Fotoğraf 1: İnandık Vazosu, Eski Hitit Dönemi. Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi
(Fotoğraf: Elif Buse YILMAZ)

İnandık Vazosu, Ankara ile Çankırı arasında konumlanan İnandık Tepesi'nin üst kısmında yer alan Hitit tapınağında ortaya çıkmıştır. Bu pişmiş toprak vazo, Eski Hitit Dönemine (M.Ö. 1650-1450) aittir (Tuna, 2019). İnandık Vazosu'nun dikkat çeken bir özelliği, boyun kısmı ve gövdesinin kabartma figürlerle süslenmiş olmasıdır.

Kabartmalar, kanallarla ayrılmış altı ayrı bölüm (friz) içinde bulunmaktadır. Bej renkli figürlerin kalıpla yapıldığı ve daha sonra vazoya tutturulduğu düşünülmektedir. Alttan ikinci ve dördüncü frizler daha dar olup geometrik desenlerle süslenmiştir. Diğer frizlerde ise perspektife dikkat edilmeden, estetik kaygı duyulmadan tanrılar, tanrıçalar, kutsal hayvanlar, rahipler, müzik aleti çalan insan figürleri ve tapınak gibi elemanlar yer almaktadır (Tuna, 2019).

Bu figürler, vazonun alt kısmından başlayarak yukarı doğru ilerleyerek düzenlenmiş ve organize edilmiş bir “kutsal evlilik” törenini anlatmaktadır. Törenin son bölümünde gerçekleşen kutsal birleşme olayı figürler aracılığıyla canlandırılmıştır. Kutsal evlenme sahneleri ve törenler, vazonun kabartmaları üzerinden detaylı bir şekilde anlatılmıştır. İnsan figürleri arasında yemek taşıyanlar, müzik çalanlar gibi detaylar yer almaktadır.

Hititler, düğün, evlilik ve diğer törenlere büyük bir önem vermiş ve evlenmeyi önemli bir ritüel olarak görmüşlerdir. İnandık Vazosu, dönemin giyim, çalgılar, yaşam tarzı ve geleneklerini yansıtan önemli bir eser olup, çanak ve çömlek gibi pişmiş toprak objelerin işlevini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Bu vazo hem Hitit kültürünün bir şaheseri hem de o dönemdeki Anadolu sanat anlayışının önemli bir örneğidir (Yazıcı, 2014: 155-157).

1.3.2. Dini Törenler ve Ritüeller

Hitit kültüründe dini inançlar ve ritüeller büyük bir yer tutmuştur. Hititlerin dini törenleri, çeşitli önemli olayları kutlamak, doğayı canlandırmak ve tanrılardan yardım dilemek amacıyla düzenlenirdi.

Özellikle fırtına tanrısı Teşhub adına yapılan törenler, yaz mevsiminin başlamasıyla birlikte gerçekleşirdi. Bu törenlerde, tanrının güçsüzlüğüne son verilip doğayı canlandırması simgelenirdi. Evlilik, doğum ve ölüm gibi yaşamın önemli dönemleri de törenlerle kutlanırdı. Bu törenlerde tanrılardan yardım dilemek ve onların rızasını kazanmak için çeşitli sunaklar ve hediyeler sunulurdu.

Hititlerin yıllık tarım töreni, tarımın başlamasıyla birlikte düzenlenir ve tanrılardan verimli bir ürün elde etmeleri için dua edilirdi. Bu törenler, toplumun hayatını düzenleyen dini ritüellerin önemli bir parçasını oluştururdu. Hitit Dönemi dini törenleri, günümüzde Anadolu'daki kalıntılar ve kayalara oyulmuş rölyefler aracılığıyla incelenebilmektedir. Bu törenler, Hitit kültürünün derinliğini ve kültürlerarası etkileşimlerin önemini gösteren önemli birer araştırma kaynağıdır.

Hitit Dönemi dini törenleri hakkında bazı bilgilere antik yazılı kaynaklarda rastlanmaktadır. Hitit Dönemi dini törenleri hakkında kısa bilgi şöyledir:

- Hititlerin dini törenleri, genellikle tanrı ve tanrıçalara adanırdı. Bu törenler, Hitit takvimine göre belirli tarihlerde yapılırdı.
- Törenler, genellikle tapınaklarda yapılırdı. Törenlerde, genellikle din adamları öncülük ederdi.
- Törenlerde, kurbanlar kesilir ve dualar edilirdi. Hititler, genellikle hayvanları kurban ederlerdi. Kurban edilen hayvanların eti, genellikle tören sonrasında yemek olarak yenirdi.
- Bazı dini törenlerde, dans ve müzik gibi ritüeller de yer alırdı. Bu ritüeller, tanrı ve tanrıçalara saygı göstermek için yapılırdı.
- Hititlerin dini törenleri, genellikle halka açık törenlerdi. Törenlere, Hitit halkı geniş katılım gösterirdi.

“Hititlerin ve diğer Ulusların efsanelerinde de görüleceği gibi, mitosların söylemlerinde, dini ve büyüsel olguların önemli bir yeri vardı. Yani mitoslar bazı ritüelleri de kapsamaktaydı. Dolayısıyla bu ritüeller tapınaklarda, kral, kraliçe ve rahipler yanında diğer melek gruplarının katılımı ve yönetimi altında gerçekleşiyordu. Metinlerde inceden inceye ayrıntılarıyla anlatılan bu dini törenler, şüphesiz belirli zamanlarda ve değişmez biçimde yerine getirilmiştir. Bu dini törenlere, zamanla müzik ve büyü de eklenmiştir. Yani törenlere dram, öykü ve masal da katılmıştır artık” (Karağuz, 2001: 16).

Ritüel, kutsal varlıklara odaklanan, bilinçli ve istekli olarak tekrar edilen, uygun zamanlarda geleneksel bir biçimde gerçekleştirilen, belirli kurallara tabi sembolik davranışlar olarak tanımlanabilir. MÖ 17. yüzyıl ortalarından 12. yüzyıl sonlarına kadar Anadolu topraklarında din ile iç içe yaşayan Hititler için ritüeller, yaşadıkları dünyayı anlamlandırmanın bir yoludur. Hitit algısında insanlar ve tanrılar olmadan iletişimin mümkün olmadığı düşünülmektedir (Cesur, 2017: 778).

Hitit insanının tanrılarla iletişim kurma yöntemleri, somut, anlık ve karşılıklı bir iletişim ile sistematik ve tek taraflı bir biçimde uygulanan dualar, bayramlar ve büyü ritüelleri olarak iki boyutta ele alınabilir. İlk yaklaşımda, tanrıların görüşleri ve sözleri, çeşitli alametler aracılığıyla ölümlülerin dünyasında vücut bulur. İkinci yaklaşımda ise kehanetler, fallar ve rüyalar gibi tanrılarla iletişim kurma yöntemleri yer almaktadır.

Ritüeller, kişiye özel ve ihtiyaç halinde yapılabilen büyü uygulamalarının yanı sıra bayramlar, dualar, rüyalar, mitoslar, fallar ve kehanetler gibi dini uygulamalarla iç içe geçmiş durumdadır. Büyü ritüelleri, genellikle bireyin ihtiyaçlarına özgü olmasına rağmen, dini uygulamalarla sık sık birlikte gerçekleştirilir. Hitit Dönemi sosyal yaşamından düşünce biçimine kadar birçok konuda bilgi sağlayan bu uygulamalar, ritüellerin önemli bir tamamlayıcı rolü olduğunu göstermektedir.

Hitit dini geleneğinde, “ritüel” ve “kurban” terimleri, Sümer kültüründe “kurban, dua, ritüel, sıvı sunumu (libasyon) ve şefaet” gibi birden fazla anlama sahiptir ve bu terimler, dini eylemleri kapsayan geniş bir anlam yelpazesini içerir.

Ritüeller içinde, Hurrice ve Luvice konuşulan bölgelerden, özellikle de Kizzuvatna¹’dan gelen bir kavram olan büyü yöntemleri bulunmaktadır. Hititlerde büyü, ak ve kara olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. Ak büyü resmi olarak toplumun her kesiminde uygulanmış, ancak kara büyü yapanlar için ölüm cezasıyla cezalandırılan bir suç olarak görülmüştür. Hititler, ak büyü yöntemlerinin tedavi edici, koruyucu, kötülüğü uzaklaştırıcı ve hastalığı iyileştirici etkilere sahip olduğuna inanmışlardır.

Ritüeller, hastalıkların tedavisi, psikolojik ve cinsel sorunların giderilmesi, aile içi kavgaların çözülmesi ve salgın hastalıklara karşı Hititler tarafından düzenlenmiştir. Ritüeller sırasında tanrılara yiyecek, içecek sunumu ve hayvan kurbanları sunulmuş, bu sunumlar genellikle ritüeli gerçekleştiren büyücü kadın, büyücü erkek ya da ritüelin

¹Kizzuvatna: Kizzuvatna Krallığı, MÖ 2. binyılda Çukurova bölgesinde hüküm sürmüş dinsel bir krallık. Hurriiler tarafından kurulduğu bilinmektedir. (Kizzuvatna, 2023)

sahibi tarafından yapılmıştır. Hitit kralı, belirli ritüellerde libasyon sunumu yapmış, özellikle fethedilecek kentin tanrılarını kendi tarafına çekmek amacıyla gerçekleştirilen ritüelde kralın şarap libasyonu yaptığı gözlemlenmiştir. Ancak, bu ritüel dışında kalan diğer uygulamalarda kralın libasyon yapmadığı görülmüştür (Gerçek, 2020: 49).

Fotoğraf 2: Sandal biçimli törensel kap, pişmiş toprak, Kültepe, M.Ö. 19. Yüzyıl, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi. (Fotoğraf: Elif Buse YILMAZ)

“Kült kabının özelliği tapınak ve içindeki tanrıça heykelciğinin varlığıdır. Eski Mezopotamya’nın ticaret, ulaşım ve ritüel faaliyetlerinde kullanılan tanrı sandallarının Sümer edebiyatında da önemli bir yeri vardır. Kap, bir festival sırasında kült heykellerinin gezdirildiği dini bir nehir yolculuğunu anlatır” (Ankara, Anadolu Medeniyetleri Müzesi).

1.3.2.1. Adak Adama ve Libasyon Törenleri

Hitit Dönemi adak adama, tanrıların rızasını kazanmak ve onların yardımını istemek için yapılan bir dini törendir. Bu törenlerde, tanrılara itaat etmek ve onların güçlerine dayanmak amacıyla adaklar sunulurdu.

Hitit Dönemi adak adama törenleri, bugün Anadolu’daki kalıntılar ve kaya oyma rölyefler aracılığıyla incelenebilmektedir. Bu törenler, Hitit kültürünün dini inançlarının ve tanrılarla ilişkilerinin önemini göstermektedir (Küçükbezcı, 2019).

Hititler, tanrılarını insanlar gibi anladıkları için ritüel ve bayram törenlerinde tanrılarını memnun etmek amacıyla yiyecek sunumları ve libasyonlar gerçekleştirmişlerdir. Libasyon, ritüel sırasında belirlenen kutsal alanlara tanrılar adına yapılan sıvı sunumu olarak tanımlanır. Hititler'in çivi yazılı tabletlerde kaydedilen libasyon sunumları, arkeolojik bulgular ve yazılı belgeler aracılığıyla detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Tanrılara adanan sıvının zemine ya da belirli bir noktaya akıtılmasıyla gerçekleştirilen libasyon, Hititler'in tanrılarla iletişim kurma yöntemlerinden biridir. (Gerçek, 2020: 23)

Hitit bayram törenleri, ritüeller, dua ve mitolojik metinlerde görülen libasyon eylemi, kral ve kraliçe dahil birçok görevli tarafından uygulanmıştır. Libasyonun amacı, gerçekleştirilen törenin içeriğine bağlı olarak değişiklik göstermiştir. Libasyon sunumu sırasında kullanılan kaplar ve sıvılar, uygulanan ritüel ya da törene özgü olarak farklılık göstermiştir. Hititler, libasyon sunumlarının tanrılarının beslenmesi, susuzluklarının giderilmesi, onlarla bağ kurma ve yatıştırma amacını taşıdığına inanmışlardır. Libasyon eylemi, dualar, büyü ve kurban sunumları gibi dini uygulamalarla iç içedir (Gerçek, 2020: 4).

Bayram kutlamaları veya ritüel sırasında tanrılara adanan sıvının belirli bir noktaya akıtılması, bu ritüelin bir parçası olarak gerçekleştirilmiştir. Hitit kültürünün bir yansıması olan libasyon sunumları, görsel ve yazılı olarak çeşitli eserlerde tasvir edilmiştir. Kabartmalı vazolar, orthostatlar², steller, silindir ve damga mühürler, mühür baskıları üzerinde kral ve görevlilerin libasyon sahneleri detaylı bir şekilde anlatılmıştır (Gerçek, 2020: iv).

Libasyon törenleri, sunaklar veya hediyeler sunma, dualar okuma, dans etme gibi etkinliklerle gerçekleştirilirdi. Libasyon sunumları, bayram törenleri ve ritüellerin yanı sıra çeşitli kentlere ait kült metinlerinde, mitlerde ve kral heykellerine yapılan

²Orthostat: Alt duvar sıralarını oluşturan büyük taş bloklar. (Arkeoloji Terim Sözlüğü)

sunumlarda da gözlemlenir. Libasyon sunumunda kullanılan kaplar, sıvılar, libasyonun yapıldığı yer ve bu eylemi gerçekleştiren görevliler bakımından bayram törenleri ve ritüellerle benzerlik gösterir.

Fotoğraf 3: Gaga ağızlı iki libasyon testisi, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi
(Fotoğraf: Elif Buse YILMAZ)

1.3.2.2.Bayramlar

Hitit Döneminde, çeşitli bayramlar vardı ve bu bayramlar genellikle tanrıların onuruna yapılan dini törenlerle kutlanırdı. En önemli bayramlar arasında fırtına tanrısının bayramı bulunurdu. Bu bayram, yaz mevsimi başlamasıyla birlikte yapılırdı ve tanrının güçsüzlüğüne son verip, doğayı yeniden canlandırmasını simgelerdi.

Ayrıca, tarım ve hayvancılık gibi ekonomik faaliyetlerle ilgili bayramlar da vardı. Bunlar, tarımın ve hayvancılığın başlamasıyla birlikte yapıldı ve tanrıların verimli bir ürün elde etmelerine yardımcı olmaları için dua edilirdi.

Hitit Döneminde evlilik gibi özel olaylar da bayramlar gibi kutlanırdı. Hitit Dönemi bayramları, bugün Anadolu'daki kalıntılar ve kaya oyma rölyefler aracılığıyla incelenebilmektedir. Bu bayramlar, Hitit kültürünün zenginliğini ve dini inançlarının önemini göstermektedir.

“Araştırmacılar Yazılıkaya açık hava tapınma meydanında kutlanan “yeni sene” ya da “bahar bayramı” bayramının kutlandığı günde Hepat ile Teşup’un Hattuşa’daki tapınaklardan çıkarak alana geldiklerini belirtiyorlar. Bu bayramında özellikle iki tanrının çağrısıyla yapılmış olduğu anlatılır” (Koç, 2006: 65).

“Hititler kutsal gördükleri kentlerde tanrılara sunularla önemli törenler ve bayramlar düzenlemişlerdi” (Koç, 2006: 70).

“Dinsel kutlamalarla yapılan törenler dışında diğer uygarlıklarda olduğu gibi Hititler de çeşitli bayramlar, festivaller kutlamışlardır. Başkent Hattuşa’da yapılan kazılarla ortaya çıkarılan çivi yazılı tabletlerde Hititlerin törenleri, bayramları ve festivalleri ile ilgili bilgiler yer almaktaydı. Hititlerin çivi yazılı tabletlerinde kendi bayramlarını anlattıkları gibi diğer komşu kent devletlerinde yapılan bayramlar ve festivaller de son derece detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Tabletlerde çivi yazısı ile belirtilen bayramlar Sümer ideogramı olan “ezen” adıyla anlatılmıştır. Törenlerin, bayramların ve festivallerin bir tek amacı vardı. Onlar inandıkları tanrıları hoşnut edebilmek ve onlarla çok daha yakın bir bağ kurabilmek için bunları yaparlardı. Bu törenlerle ülkenin huzura kavuşması, tarlaların bereketli olması ve savaşlarda zafer elde edilmesi bağdaştırılır ve bunlar muhteşem törenlerle kutlanırdı. Hititler genellikle kutlama yaptıkları bayramı bir takvim hesabına göre yapar; bayramın günü, saati ve nasıl yapılacağı hakkında önemli bir titizlik sergilerlerdi. Bu törensel hazırlık devlet tarafından organize edilirdi. Diğer kent devletlerinde kutlanan bayramlar Hititlerde kutlanırdı” (Narçın, 2015: 230).

İlk bakışta bayramlar, tanrılara ziyafet düzenleyerek onları memnun etmeyi ve böylece lütfunu kazanmayı amaçlayan büyük ve gösterişli eğlence sahneleri gibi görünebilir; ancak daha yakından incelendiğinde, bu törenlerin bir dizi basit veya karmaşık dini ritüelden oluştuğu ortaya çıkar. Bayramlar, insan-tanrı ilişkilerinin somut ve önemli bir aracıdır, temel amaçları genellikle egosantrik karakter taşır. Bayram

kutlamaları sırasında din ve devlet yöneticileri bir araya gelir, birlikte yemek yerler ve içerler, tanrılar gibi eğlenirler. Kral ve diğer katılımcılar bizzat fiziksel olarak bulunurken, tanrılar genellikle heykelleri veya onları temsil eden putlar ve kutsal nesneler aracılığıyla temsil edilir (Ünal, 2003: 88).

Bayramlar, düzenli bir takvime bağlı olarak yılın değişik dönemlerinde organize edilen ve büyük hazırlıklar gerektiren dini törenlerde tanrıların bolluk, bereket, bol mahsul ve hayvanların çoğalmasını, kralın gücünün artmasını temin etmek amacıyla icra edilen ritüellerdir. Hitit kültüründe, tanrılara yiyecek ve içecek olarak kurbanlar sunmak, günlük dini uygulamalardan biriydi. Bayramlar, bu uygulamayı daha kalabalık bir topluluk ve zengin malzeme ile gerçekleştirmeyi ifade ederdi. Ancak, Hititlerdeki bayram anlayışı günümüzdeki bayram kavramıyla karıştırılmamalıdır, çünkü her biri belirli bir amaç doğrultusunda ve törensel bir atmosfer içinde gerçekleşirdi. Bayramlarda uygulanan danslar, müzik performansları, sahne oyunları ve ziyafetler neşeli bir atmosfer yaratırken, bazı bayramlar sadece kurban ritüellerini içeren daha sade seremonilerle gerçekleşirdi (Alparslan, 2009: 120).

Resim 1: Eski Hitit Dönemi’ne ait inandık rölyefli kült vazosunun alttan ikinci frizindeki tasvirlerin çizimi. (Özgüç, 1988: res. 64’den ayrıntı olarak alınmıştır)

“Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde sergilenen İnandık Tepe’de ele geçmiş ve geleneksel bir Hitit Bayram törenini anlatan kült vazosunun ikinci frizi. Burada bir kurban sahnesi konu edilmiştir” (Özgüç, 1988: 20,32).

1.3.2.3. Kurban Törenleri

Eski Yakınoğu’da, kurban genel olarak tanrıların veya tanrılarının beslenmesini ifade ederdi. Dönemin inancına göre, insanlar yalnızca tanrıları besleyerek onların gücünden yararlanabilir veya bu gücün korkunç etkilerinden korunabilirdi. Tanrılar da insanlar gibi yemek ve içmek ihtiyacına sahipti ve bu ihtiyaçlarını insanlardan talep ediyorlardı.

İnsanlarla tanrılar arasındaki ilişki, kölelerle efendileri arasındaki ilişkiye benzerdi. İnsanlar, tanrıları memnun edip ihtiyaçlarını karşıladıkları sürece, tanrılar da onları korur ve kollar; aksi takdirde, yıkıma sürükleyebilirdi. Tanrıların insanları koruyup kollayabilmesi için insanların onlara eksiksiz bir şekilde yiyecek ve içecek sunmaları gerekiyordu.

Hititlerdeki kurban uygulamaları da bu mantıkla benzerlik gösteriyordu. Ancak, Hititlerde kurbanın sunuluş biçimleri oldukça çeşitlilik arz ediyordu (Tüm Detaylarıyla Hitit Hayvan Kurbanı, 2022).

Hitit toplumunda bireyler, tanrılara adaklar sunarak kurban keser ve dua ederlerdi; bu eylemleriyle tanrıların düşmanlardan ve hastalıklardan koruyacaklarına inanırlardı (Hayvan Kurbanı, 2024).

“Yağmurun yağması, bolluk-bereket, iyi mahsul ve kralın gücünün artması için tanrılara çeşitli kurbanlar sunarak tanrıların isteklerini yerine getiriyorlardı” (Koç, 2006: 95).

Batmaz,“ dinî ayinlerin çok önemli bir bölümünü oluşturan kurbanın, tanrılara ya da kutsal kabul edilen güçlere sunulan hediye anlamına geldiğini ve bu kavramın genel bir tanımla tanrıya bir şey verme, karşılığında tanrıdan bir şey isteme eylemi olduğunu ve bu sayede tanrı ile inananı arasında bir yakınlık ve ilişki kurulmuş olacağını” belirtmiştir (Gökçe ve Pıncık, 2020: 161).

Fotoğraf 4: Alacahöyük orthostatlarında kurbanlık hayvanların götürülüşü. M. Darga, Hitit Sanatı, İstanbul, 1992:147

<https://arkeofili.com/tum-detaylariyla-hititlerde-hayvan-kurbani/>

1.3.3. Törenlerde Yer Alan İnsan Figürleri

Hitit Dönemi dini törenlerinde görev alan çeşitli katılımcılar, belirli görev ve sorumlulukları üstlenmişlerdir. Bu katılımcılar arasında müzisyenler, dansçılar, akrobatlar, papazlar, rahipler, kraliyet muhafızları, şarap sunucuları, ozanlar ve diğer kült görevlileri bulunmaktadır (Reyhan, 2016: 94).

Hititlerin dini törenlerinde görevli olan bu katılımcılar arasında, özellikle müzisyenler ve dansçılar, törenlere dini bir atmosfer katmak için tarihi ve mitolojik hikayeleri dans ve müzik aracılığıyla anlatan kişiler olarak öne çıkar. Hitit müziği genellikle flüt, lir ve davul gibi enstrümanlarla çalınmaktadır (Koç, 2006: 80).

Rahipler, tanrılara adanmış tapınakların yönetiminden sorumlu kişiler olarak dini törenlerin yürütülmesinden sorumludur. Kral, kraliçe ve prensler ise törenlerin lideri olarak tanımlanır ve Tanrılarla bağlantı kurmak için gereken büyük saygıyı simgelerler.

Papazlar, tanrıların rızasını kazanmak için törenlerin yürütülmesinden sorumlu olup duaların okunması gibi görevleri üstlenirken, kraliyet muhafızları kral ve kraliçe ile birlikte törenlere katılarak güvenliklerini sağlarlar. Şarap sunucuları ise törenlere katılanlara şarap servisi yaparlar.

Ayrıca, özel olarak adı geçen Puduhepa gibi önemli kişilikler de Hitit Dönemi törenlerinde aktif rol oynamışlardır. Puduhepa, Kral Hattuşili III'ün karısı olarak tapınaklarda düzenlenen törenlerde önemli bir rol üstlenmiş ve tanrıların rızasını kazanmak için dua etmiştir.

“Kral ve kraliçe tören kıyafetleriyle avluya çıkıyorlar, avluda birçok çalgıcı, şarkıcı, dansçı ve saraylı onları büyük bir saygıyla karşıyorlar. Hemen bir ibrik içinde getirilen suyla kral ve kraliçenin elleri yıkattırılıyor. Ellerini kurulamak için bir peşkir veriliyor o arada çalgılar çalınıyor. Güzel sesli rahip ve rahibeler koro halinde şarkılar, ilahiler söylüyorlar. Dansçılar çeşitli hareketlerle dans ediyorlar. Bunlardan bir kısmı ellerini göğse kaldırıp durmadan dönüyorlar” (Çığ, 2017: 55).

1.3.4. Törenlerin Gerçekleştiği Mekânlar

Hitit Dönemi törenleri genellikle Hitit kraliyet ailelerinin ve tanrıların onurlandırılması amacıyla inşa edilmiş tapınak veya tapınak komplekslerinde gerçekleştirilirdi. Bu mekânlar, Hitit şehirlerinin merkezinde konumlanır ve törenler sırasında tanrıların rahatlığını ve güçlerini simgelemek için özenle döşenmiş ve süslenmişti. Ayrıca, törenler için açık hava alanları veya heykel ve anıtların bulunduğu alanlar da kullanılırdı.

Hitit tarihi boyunca en ünlü tören mekânı, Hitit İmparatorluğu'nun başkenti olan Hattuşas'ta bulunan Yer Kapısı Tapınağı'dır. Bu tapınak, Hitit kraliyet ailesi için önemli bir tören mekânı olarak kullanılmıştır. Hitit Dönemi törenleri, çeşitli mekanlarda düzenlenirdi. Bunlar arasında öne çıkanlar şunlardır:

Tapınaklar: Törenler, tanrılara adanmış kutsal mekânlarda, yani tapınaklarda icra edilirdi. Bu tapınaklar, Hitit inançlarına göre tanrıların ikamet ettiği yerlerdi ve törenlerin merkezi mekânlarından biriydi.

Saraylar: Törenler, saraylarda da düzenlenirdi. Saraylar, Hitit siyasi, sosyal ve kültürel hayatının merkezi yerleriydi ve genellikle kraliyet ailesi, yöneticiler, diplomatlar ve diğer önemli kişiler tarafından kullanılırdı.

Açık Alanlar: Törenler, toplumsal yaşamın merkezi olan açık alanlarda da gerçekleştirilirdi. Bu alanlar genellikle şehir merkezlerinde bulunurdu. Açık alanlar, halka açık törenlerin düzenlendiği ve festivallerin yapıldığı mekânlardandı. Geç Hitit Kent Devletleri'nde dini ritüeller sadece tapınaklarda değil, muhtemelen dağlık bölgeler, su kaynakları ve kaya oyukları gibi açık alanlarda da gerçekleşirdi. Arkeoloji literatüründe, bu tür dini törenlerin gerçekleştirildiği alanlar genellikle "Açık Hava Tapınım Alanları" olarak adlandırılır. Ancak, Geç Hitit Dönemi'ne ait yazılı kaynaklarda bu alanlara dair bilgiler sınırlıdır; bu konuda kısmi bilgiler sunan kaynaklar arasında döneme ait kaya kabartmaları bulunmaktadır (Gökçe ve Pınar, 2020: 1).

"Hititler şehirlerinin içinde bulunan tapınakların yanı sıra, Boğazköy'de olduğu gibi yerleşim yerine yürüme mesafesinde olan açık hava tapınağı yazılıkaya'yı kent dışına inşa etmişlerdi. Bu kutsal açık hava tapınma alanında bulunan kabartmalar büyük olasılıkla buraların manevi değerlerinin anımsanmasında ve ayinlerin yapılmasında kayda değer rol oynamaktaydılar. Yazılıkaya doğada bulunan birkaç odacıktan oluşan kaya boşluklarından oluşmuştur. Hititler bu görkemli kayaların duvarlarını kabartmalarla bezemişler, dini ve törensel hisleri yoğunlaştırabilecek bir şekle gelmesini sağlamışlardır" (Koç, 2006: 80-81).

"Törenler genellikle kent merkezinde ve krallığa bağlı diğer merkezlerdeki kutsal yerlerde yapılırdı. Olasılıkla büyük izleyici kitlelerinin önünde gerçekleştirilen törenlerde kral, kraliçe ve tanrı heykellerinin yer aldığı tören alayı oluşurdu. Burada müzisyenler müzik aleti çalarlar, ilahi söylenir ve dans edilirdi. Şenlikler diğer kutsal kült merkezlerinin ziyareti ile devam ederdi. Dini merkezlerde

tören alayını karşılayan dansçılar ve ilahi okuyanlar bulunurdu. Burada kral ellerini iyice yıkayıp kuruladıktan sonra tapınağın tanrı heykelinin bulunduğu kutsal odasına geçer sonra tanrıya yiyecek ve içecek sunardı. Burada tanrının onur konuğu olduğu bir ziyafet verilirdi” (Koç, 2006: 95).

“Tapınak, tanrı evi demekmiş. Nasıl insanların evi varsa, tanrıların da evi olmalı diye düşünmüş insanlar ve onlar için tapınak adı verilen evler yapmışlar” (Çığ, 2017: 53).

1.4.Hitit Seramikleri

Hitit seramikleri, Eski Krallık ve Hitit İmparatorluğu dönemine ait önemli eserler arasında yer almaktadır. Genellikle çömlekçilik ürünü olan bu seramikler, Hitit sanatının ve kültürünün izlerini taşırlar. Türkiye genelinde birçok müzede sergilenen Hitit seramikleri, özellikle Anadolu’nun çeşitli bölgelerinde keşfedilmiş ve restore edilmiş eserler arasındadır.

Bu çalışma kapsamında, Ankara’daki Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde gerçekleştirilen inceleme, özellikle Hitit seramikleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Müzenin zengin koleksiyonu içinde yer alan bu eserler, Hitit çömlekçiliğinin çeşitli yönlerini keşfetme fırsatı sunmuştur.

Ankara, Çorum, Kayseri gibi Anadolu’nun belirli yerlerinde bulunan Arkeoloji Müzelerinde de Hitit eserlerini incelemek mümkündür.

Hitit çömlekçileri, kil şekillendirme konusundaki ustalıkları ve becerileriyle, diğer sanat dallarında olduğu gibi saray ve tapınaklarda görev yapan personel arasında önemli bir yer edinmişlerdir. Yazılı kaynaklara göre, çömlekçiler, kile şekil verme konusundaki ustalıklarıyla bilinmektedir.

Eski Hitit Krallık Dönemi’nde seramik sanatı ustaları, yaratıcı dürtüleriyle dikkat çeken ve son derece yetkin formlar ortaya koymuşlardır. Genellikle çömlekçi çarkı kullanılarak üretilen seramikler, tek renk olarak et kırmızısı veya açık kahverengi

tonlarda olup parlak perdahlıdır. En sık rastlanan kap formu, gaga ağızlı testilerdir. Hitit İmparatorluk Çağı'nda ise seramiklerde beyaza yakın açık zemin, gri, toprak rengi ve bej/krem tonlarının hakim olduğu görülmektedir. Eski Hitit Dönemi'nde var olan formların devam ettiği, büyük küplerin, çaydanlıkların ve tabakların günlük kullanım kaplarını oluşturduğu bilinmektedir (Anadolu Uygarlıkları, 2019).

Hititlerin seramik sanat eserleri büyük bir çeşitliliğe sahipti. Bu eserler arasında en dikkat çekici olanları, saray ve tapınaklarda kullanılan, çoğunlukla törenler için üretilen güzel kırmızı gaga ağızlı testiler, heykelsi formda boğa şeklinde kaplar ve üzerinde kabartmalarla süslenmiş büyük vazolardı. Ayrıca, depolama amaçlı kullanılan insan boyundaki büyük küpler de mevcuttu.

Hitit sarayları ve tapınaklarında yapılan kazılarda, gaga ağızlı ve kırmızı perdahlı özel heykelsi formdaki törensel içki kapları bulunmaktadır. Bu törensel testiler, seramik olmalarına rağmen, neredeyse metalden yapılmış gibi parlak bir görünüme sahiptirler. Hitit çömlek ustaları, bu testileri özel ince kırmızı kil ile çarkta şekillendirip daha sonra deri ve tahta aletlerle uzun süre perdahlamışlardır. Bu perdahlama işlemi son derece zahmetli ve uzun sürerken, genel olarak seramiğin yüzeyindeki düzensiz mineralleri düzenli hale getirir ve daha parlak bir görünüm kazandırır. Ardından testilere bir kat astar çekilirdi. Bu astar, yüksek kaliteli kilin sulandırılıp kırmızı bir boya haline getirilmiş haliyle seramiğe yoğun bir kırmızı renk kazandırır. Seramik perdahlanıp astarlandıktan sonra fırına konularak pişirilirdi.

Boğa şekilli kaplar ise çarkta değil, elde şekillendirilirdi. Hitit çömlekçileri, ıslak kili adeta bir heykeltıraş gibi işleyerek boğa şeklini oluşturlardı. Boğanın genel formu belirlendikten sonra, boynuzlar, gözler ve kulaklar eklenir, daha sonra ince çizgilerle detaylar belirtilirdi. Pişirmeden önce, bu boğa kapları kırmızı, devetüyü ve siyah renklerde astarlanır ve daha gerçekçi bir görünüme kavuşturulurdu.

Öyküsel betimlemelere sahip, kabartmalı törensel kapların üretimi de oldukça yetenek, tasarım ve teknik bilgi gerektiren bir süreçti. Kapların neredeyse bir metreye

yaklaşan boyutları düşünüldüğünde, bunları çarkta üreten Hitit ustalarının mahareti hayranlık uyandırıcıdır (Koç, 2006 : 66-67).

1.4.1. Törenlerde Kullanılan Seramik Kaplar

Hitit İmparatorluğu'nda törensel kaplar, kültür ve sanatta önemli bir yer tutmuştur. Çömlektan yapılan bu kaplar, özellikle bezemelerle süslenmiş olup, Hitit sanatının karakteristik özelliklerini yansıtmaktadır. Tanrıların onurlandırıldığı törenlerden günlük yaşamın bir parçasına kadar geniş bir kullanım alanına sahiptirler.

Hitit Dönemi törensel kapları, estetik anlayışın zenginliği ve Hitit kültürünün derinliklerini yansıtarak, her bir içki kabının tasarımı, dönemin sanatının özelliklerini taşır. Kraliyet ailesi ve yüksek rütbeli yetkililer tarafından tercih edilen bu kaplar, toplumun bir araya gelmesine ve özel kutlamalara katkıda bulunmuştur. Hitit Dönemi törensel seramik kapları sadece içki sunumu için değil, aynı zamanda tanrılara adanmış törenlerde özel olarak hazırlanan ritüel eşyalarıydı. Bu kaplar, günümüzde sadece arkeolojik öneme sahip olmakla kalmaz, aynı zamanda Hitit İmparatorluğu'nun estetik anlayışını, dini inançlarını ve toplumsal ritüellerini anlamak için önemli birer göstergedir.

Bu başlık altında, ‘‘Gaga Ağızlı Testiler’’, ‘‘Ritonlar’’ ve ‘‘Kabartma Dekorlu Vazolar’’ incelenecektir.

1.4.1.1. Gaga Ağızlı Testiler

Arkeolojik buluntulara göre, gaga ağızlı testi hem Eski Hitit hem de İmparatorluk Çağlar'ında libasyon³ ritüellerinde kullanılan ilk kap olarak öne çıkmaktadır. Yüksek kaliteli ve pişmiş topraktan yapılmış, kırmızı veya kahverengi perdahlı kaplar, Anadolu, Suriye, Kıbrıs ve diğer yakın doğu bölgelerinde

³Libasyon: Antik kültürlerde tanrıların şerefine içki içilmesi ve bu içkinin yere dökülmesi törenine verilen ad. (ATEŞ,Semih)

keşfedilmiştir. Anadolu’da, Boğazköy bu tür kapların en önemli buluntu yeridir, ancak Alacahöyük, Alişar, Tarsus ve Tel Atçana gibi diğer bölgelerde de ortaya çıkmışlardır.

Kabın doldurma deliği sayesinde içki, kabın geniş iç boşluğuna akabilmekte ve boşaltılırken içki aynı kap içinden dışarı çıkmaktadır. Bu eserlerin günlük kullanım için değil, ritüel amaçlar için kullanıldığını belirtmek yazarın ifadesine göre önemlidir (Alp, 1967: 517).

Gaga ağızlı testilerin özellikleri arasında, ince işçilik ve çarpıcı geometrik tasarımlar yer almaktadır. Bu testiler, genellikle pişmiş topraktan yapılmıştır. Gaga ağızlı testiler, Hitit sanatının önemli bir parçasıdır ve özellikle Anadolu’da yaygın bir şekilde kullanılmışlardır.

Bu testiler, tören veya ritüellere katılım sırasında ve genellikle içeceklerin sunulması, muhafaza edilmesi için kullanılırdı. Bu testiler günümüzde de arkeolojik kazılar sırasında bulunan seramik eserler olarak müzelerde ve kültür merkezlerinde sergilenmektedir (Ayvalık Anadolu Uygarlıkları Sergisi, 2022).

Fotoğraf 5: Eski Hitit Dönemi gaga ağızlı testi, Ankara, Anadolu Medeniyetleri Müzesi
(Fotoğraf: Elif Buse YILMAZ)

1.4.1.2. Ritonlar

“Törenlerde içki sunmak ya da tanrılara sıvı kurban (libasyon) yapmak amacıyla kullanılan hayvan biçimli özel kap. Hitit çanak-çömleğinin en tipik grubunu oluşturan ve Hitit dinsel metinlerde sıkça adı geçen bu kaplar çoğunlukla aslan, antilop, kuş ve sümüklü böcek gibi çok çeşitli hayvanlar biçimindedir. Daha önceleri Mezopotamya kültürlerinde de kullanılan bu tür törensel kaplar, Hititler’de dinsel yaşamın önemli simgeleri haline gelmiştir. İşçiliklerindeki özen ve gerçekçi stilizasyonlarıyla aynı zamanda heykel sanatının da önemli örneklerinden olan bu dönem riton’ları tek renkli oldukları gibi, çok renkli ve geometrik bezeli de olabilirler; ayrıca çizme (sandalet?), kol, el gibi hayvan biçimli olmayan örnekleri de vardır.” (Eczacıbaşı, 1997: 1555-1556).

Arkeoloji terminolojisinde “rhyton” olarak da yazılan riton, genellikle pişmiş topraktan yapılmış ve altın veya gümüş kaplamalarla süslenmiştir. Ritonlar, Hititlerin dini törenlerinde ve diğer önemli etkinliklerinde kullanılmıştır. Ritonların en dikkat çekici özelliği, süslemelerinde kullanılan geometrik tasarımlardır. Hititlerin dini inançları ve mitolojisi hakkında önemli ipuçları sağlar. Ayrıca, ritonlar aynı zamanda Hitit kralları ve liderleri tarafından da kullanılmıştır.

Hitit Dönemi ritonları, günümüze kadar birçok örneği korunmuş nadir örneklerinden biridir ve arkeolojik çalışmalar sırasında birçok örnek bulunmuştur. Bunların en önemli örneklerini Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde görmektediriz.

Fotoğraf 6: Kültepe, çizme şeklinde ritonlar. Ritonlar sadece hayvan figürlerinden ibaret olmayıp sembolik anlam taşıyan nesneler olarak da görülmektedir. (Özgüç, 2005, Fig.215)

Fotoğraf 7: Kültepe, kartal başı şeklinde riton, (Özgüç, 2005, Fig.2)

1.4.1.3. Kabartma Dekorlu Vazolar

Kabartma tekniği, Hitit sanatında yaygın olarak kullanılan bir tekniktir ve çeşitli vazolarda uygulanır. Hitit çömlekçiliğinde kabartmalı vazolar, çeşitli boyutlarda ve şekillerde olabilir. Kabartma dekorlu vazolar, çeşitli figürler, bitkisel ve hayvan motifleri gibi işlemlerle süslenmiştir ve Hitit sanatının özelliklerini yansıtır.

Hitit kabartma dekorlu vazolar, törensel ve günlük yaşamda kullanılırdı. Kabartma vazolar, törenler sırasında tanrıların adına yapılan sunaklarda ve tapınaklarında tanrıların

onurlandırılması için kullanılır ve törenler sırasında tanrıların güçlerini ve koruyuculuğunu simgeleyen önemli bir sembol olarak görülür.

Hitit Dönemi kabartmalı vazoların üzerinde, Hitit mitolojisine ait figürler ve sahneler tasvir edilir. Bu figürler arasında tanrılar, tanrıçalar, aslanlar, boğalar, kartallar ve diğer hayvanlar yer alır. Vazoların tasarımlarında ayrıca, savaş sahneleri, av sahneleri, dans sahneleri ve diğer günlük yaşam sahneleri de yer alır.

Hitit Dönemi kabartma dekorlu vazoların üzerindeki kabartmalar, oldukça ince işçilikle yapılmıştır ve renkli boyama da sıkça kullanılmıştır.

Fotograf 8: Bitik Vazosu, M.Ö 1650, 86x50 cm. (Çorum Arkeoloji Müzesi)

https://tr.m.wikipedia.org/wiki/Hüseyindede_vazoları

Fotoğraf 9: Kabartmalı Vazo, M.Ö. 19.-17. Yüzyıl, Kültepe. Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Fotograf: Elif Buse YILMAZ)

1.4.2. Hitit Seramikleri Kullanım Amaçları

Seramik biçimlerinin oluşumunda ihtiyaçlar önemli bir rol oynar ve insanlığın doğaya olan büyük ilgisi, seramik kapların kullanım amaçlarını etkiler. Hititler tarafından kullanılan çaydanlık tarzı kaplar, günümüzden farklı olarak tereyağı biriktirme amacıyla yapılmıştır.

M.Ö. 2000'li yıllarda Anadolu'da ortaya çıkan ve M.Ö. 17. yüzyılda güçlenen Hitit toplumu, yaşam ve üretim açısından diğer toplumlardan farklı bir evrim geçirmiştir. Yazınsal kaynaklar ve kazılardan elde edilen materyaller, Hititlerin sosyal ve ekonomik durumu hakkında bilgi sağlar. Ayrıca Asur ve Mısır ile olan ilişkiler, kabartmalarda ve tabletlerde detaylı bir şekilde belirtilmiş, Mezopotamya kültürleri hakkında bilgi sunmuştur.

Hitit seramikleri, taşıma, saklama, akıtma ve tapınma gibi çeşitli ihtiyaçları karşılamak amacıyla üretilmiştir. Çömlekler, çaydanlıklar, kâseler, fincanlar, bardaklar,

ibrikler ve mutfak eşyaları gibi formlar, seramik kaplar arasında yer almaktadır. Günlük işlerde kullanılan seramik kaplar, tapınma amaçlı kullanılan kaplardan farklıdır; günlük kaplar daha sıradan ve kaba yapılmışken, kült kapları ince cidarlıdır ve maden parlaklığı kazandırılmıştır. Bu dönemin tipik özelliği, ince ve uzun boyunlu formlardır, özellikle gaga ağızlı testilerin keskin profilli gövdeleri bu dönemin karakteristik özelliklerindendir.

Çeşitli hayvan türlerini temsil eden kaplar, günlük kullanım seramiklerinden ayrılan adak kapları hakkında bilgi verir. Bu adak kapları, törenlerde kullanılmak üzere yapılmıştır ve dönem insanı evlerinde bu tür kapları özenle saklamış ve tapınma törenlerinde kullanmıştır (Eker, 2009: 25).

Testiler arasında heykelsi özelliklere sahip olanlar bulunmaktadır. Özellikle tapınaklarda kullanılmak üzere tasarlanmış boğa şeklindeki içki kapları son derece ilginçtir, çünkü Fırtına Tanrısı'nın kutsal hayvanı olan boğa ile ilişkilidirler. Bu türden törensel içki kapları, boğanın sırtındaki bir delikten doldurulur ve içkiler, Boğaların ağzından veya burunlarındaki deliklerden akıtılarak sunulurdu.

Hititlerin öyküsel betimlemeler içeren başka törensel seramik kapları da bulunmaktadır. Bu kaplar genellikle büyük, yaklaşık 1 metre yüksekliğinde küp şeklinde törensel kaplardır ve kalıntıları genellikle kutsal kabul edilen yerlerde bulunmuştur (Koç, 2006: 86).

1.4.3. Hitit Seramikleri Üretim Yerleri

Hitit İmparatorluğu döneminde seramik üretimi, genellikle kent merkezlerinde bulunan atölyelerde yapıldı. Seramik üretimi, çok sayıda hammadde ve malzeme içeren bir süreçtir, bu nedenle atölyeler, bu malzemeleri üretmek için gereken yerleri de içermelidir.

Hitit seramikleri, özellikle Hattuşaş gibi büyük kent merkezlerinde, önemli bir sanatsal yapıt olarak görülür, tapınaklar ve evlerde bulunurdu. Ayrıca, Hitit ticareti de

seramiklerin üretim ve dağıtımını teşvik etmiştir, bu nedenle seramik üretim merkezleri, ticaret yolları boyunca yaygın olarak bulunurdu.

Hitit seramikleri üretim yerleri, genellikle bugünkü Türkiye sınırları içindeki Hitit yerleşim yerleri ve çevresindeki alanlardır. Bu bölgeler arasında, Anadolu'nun orta ve güney bölgesi yer almaktadır. Hitit seramikleri, özellikle Boğazköy (Hattuşa) ve Alacahöyük gibi önemli Hitit yerleşim yerlerinde üretilirdi.

“İmparatorluk Dönemi”nde, temel Hitit Bölgesi olarak kabul edilen Hattuşa, Alacahöyük, Maşat Höyük, Ortaköy ve Kuşaklı gibi ana merkezlerde üretilen çanak çömlek biçimleri, geçen zaman içinde Hititlerin siyasi etkisi altındaki komşu bölgelere hızla yayılmış ve popüler hale gelmiştir (Eker, 2009: vii).

1.4.4. Hitit Dönemi Seramiklerinde Kullanılan Törensel Semboller

Hitit seramiklerinde kullanılan törensel semboller, çeşitli tanrılar, bitkisel ve hayvan motifleri, güneş, boğa, geyik sembolleri gibi çeşitli figürlerden oluşur. Bu semboller, seramiklerin süslenmesinde kullanılır ve tanrıların güçlerini ve koruyuculuğunu simgeleyen önemli bir sembol olarak görülür.

Törensel semboller, Hitit İmparatorluğu'nun inanç sistemi ve kültürü hakkında önemli bilgiler verir. Hititler, tanrıların güçlerini simgeleyen hayvanları önemser ve törensel amaçlı olarak kullanırlardı. Hitit Dönemi törensel hayvanlar arasında, boğa, geyik, kartal, koç, aslan ve antilop gibi hayvanlar bulunur. Bu hayvanlar, tanrıların sembolü olarak kabul edilir ve törenler sırasında tanrıların onurlandırılması için kullanılırdı. Hitit Dönemi törensel hayvanlar, seramiklerde, bronz heykel ve rölyeflerde, süs eşyalarında ve tören mekânlarında görülürdü (Vincentorange, 2021).

Zaman içinde, insanlık, kendisinden daha yüksek güçlere olan inancını kadim çağlardan günümüze taşımıştır. İlkel insanlar, çevrelerinde meydana gelen olayların tanrısal varlıkların arzularına ve kontrolüne tabi olduğuna inanmışlar ve bu tanrısal varlıkların kendilerini sembollerle yeryüzünde gösterdiklerine inanmışlardır. Bu

nedenle, belirli nesnelere, hayvanlara veya bitkilere özel anlamlar yüklemişler ve hatta bu nesnelere tapınmışlardır.

Hitit Döneminde, Kral Hattuşili'nin liderliğinde, Hitit sanatı önemli ölçüde yayılmıştır. Keşfedilen kabartmalı vazoların üzerindeki motifler, Hitit dini törenlerini adım adım anlatmıştır. Kadın ve erkek figürleri, saz, lir ve çalpara gibi çalgılar, Hitit kap tipleri, koç, geyik ve boğa gibi hayvanlar, dans figürleri, sanatı ve dini ayinleri detaylı bir şekilde anlamamıza yardımcı olur. Hatti dönemine ait olduğu bilinse de, Hitit Güneş Kursu olarak adlandırılan törensel nesne ise Hititlerin sembolü olarak kabul edilir (Vincent, 2021).

Tunç Çağının sonlarına doğru (yaklaşık MÖ 1600-1200), Anadolu'nun yüksek arazilerindeki hayvan çeşitliliği, günümüze kıyasla daha zengindi. Bu dönemde, aslanlar, leoparlar, kurtlar, yaban domuzları, dağ keçileri, ceylanlar ve özellikle geyikler, Geç Tunç Krallığı'nın merkezi olan Orta Anadolu'da hala yaygın olarak bulunuyordu. Ayrıca, kartal ve keklik gibi birçok kuş türü de bu bölgede yaşıyordu (Collins, 2020).

Hititlerin dini ideolojilerine göre, bir şenliğe ait metinde belirtildiği gibi, yabancı hayvanlar özel rollerine göre “tanrıların hayvanları” olarak kabul ediliyordu. Bu döneme ait bilgilerimiz, Hitit saraylarının kalıntılarından (ikonografik ve arkeolojik) ve yazılı kaynaklarından elde edilmektedir. Bu nedenle, Anadolu'daki Geç Tunç Çağı yaşamını anlamak ve sorulara cevap bulmak için Hititlerin dünyaya bakış açılarını anlamak ve onların perspektifinden incelemek önemlidir. Hitit tarihinde önemli bir yere sahip olan krallık sembelleri olan aslan ve kartal, Hitit ideolojisinde özel bir konuma sahiptir. MÖ 17. yüzyılda özellikle I. Hattuşili'nin kendini büyük bir aslan olarak tanımladığı bilinmektedir. Bir krala yazdığı mektupta, onu “aslanın (Hattuşili'nin) tarafını tut ve tilkinin (düşmanın) tarafını tutma” şeklinde uyardığı görülür. Hattuşili'nin yönetiminde, pek çok benzer aslan tasviri bulunmaktadır (Collins, 2020).

Hititler, Hitit İmparatorluğu'nun başkenti Hattuşa'nın kalıntılarından anladığımız gibi kapıların koruyucusu olarak aslan sembolünü kullanmışlardır. Aslan tasviri, Hitit kültüründe gücü, cesareti, güveni ve liderliği simgeler. Kapının her iki tarafındaki iki aslan, sadece başlarda ve ön mahallelerde gösterilmiştir ve çeneleri tehdit edici bir şekilde açıktır. Bu, kralın güçlü bir lider olduğunu vurgulamak içindir. Türk kültüründe de aslana ayrı bir önem verilmiştir; Anıtkabir yolunun sağ ve sol tarafında bulunan 24 aslan heykeli, 24 Türk boyunu simgeler ve yatan aslan sembolü barışı temsil eder (Kuru, 2023).

Hitit krallık ideolojisinde, Mezopotamya'da olduğu kadar belirgin olmasa da, krallık avı yine de önemsenirdi. Bilinen en eski Hititçe belge olan ve Hitit öncesi döneme ait Anitta metinlerinde, bu avların kralın hükümeti sürdürebilmesi için bir tür propaganda olarak kullanıldığı görülmektedir. Kral Anitta, avdan döndüğünde şehre aslanlar, yaban domuzları, ayılar, leoparlar, geyikler ve ceylanlar getirerek övünürdü. Av, törensel kutlamaların ve festivallerin alt metni olarak kutsal doğasını korumuştur. Antik KILAM festivalinin⁴ öne çıkan bir unsuru olan “tanrıların hayvanları” (aslan, leopar, yaban domuzu, ayı, geyik, kurt, ceylan ve yaban keçisi), tanrıların etki alanını sembolize etmenin yanı sıra avlanan hayvanları temsil etmekteydi (Collins, 2020).

Hitit kralları, kraliyet ideolojisinin bir parçası olarak, sembolik üstünlüklerini hayvanlar dünyası üzerinde her zaman kutlamışlardır. Kastamonu'da bulunan ve IV. Tuthaliya'nın (MÖ 1237–1209) döneminde Taprammi tarafından adanmış bir tunç kap, avcının bir geyik sürüsünü hedef aldığı (üst sıra) ve boğalarla savaştığı (alt sıra) bir av sahnesini göstermektedir. İkonografi ve yazılı kaynaklar, hayvanlar üzerindeki üstünlüğü iki hayvan aracılığıyla ifade eder; bunlar boğa ve erkek geyiktir. KILAM festivalinde, bu hayvanlar tanrıların hayvanlarından ayrı bir konumda tutulur ve festival boyunca özel bir hürmet görürlerdi. Bu festivalle ilgili olmayan kaynaklar, boğanın törensel oyunların bir parçası olan boğa dansına dâhil olduğunu göstermektedir.

⁴ KILAM: bir sunağın üzerine ekmek bırakılarak uygulanan bir yağmur yağdırma töreni içermektedir (VVegner 1978: 404-406).

Hüseyindede’de bulunan bir vazonun (M.Ö. 1500) üzerindeki Hitit kabartmaları bu örneklere örnek teşkil eder. Aynı yerde bulunan başka bir vazonun üzerinde bir adak sahnesi bulunmaktadır. Fırtına Tanrısına sunulan boğalar, yazılı kaynaklarda belirtilen akrobatik gösterilerin bir parçasını oluşturur. Her durumda, bu olayın törensel bir niteliği vardır ve kurban, bu olayın temel unsurudur.

Öte yandan, erkek geyik kültü, avın merkezinde yer alarak Geyik tanrısı Kuruntiya’ya tapınmanın odak noktasını oluşturdu. Özellikle 14. yüzyıl kralı IV. Tuthaliya, kendi hükümdarlığı boyunca erkek geyik tanrısını önemli ölçüde yüceltti ve propagandasını yaptı. Yalburt yazıtında şu ifadeleri kullanmıştır: “Fırtına tanrısı sever(?), ve ben bütün ülkeleri ele geçirdim. Erkek geyik tanrısı sever(?), ve ben Kahramanım, Arazi Efendisiyim(?), Avcıyım(?), Büyük Kralım” (Collins, 2020).

Başka bir deyişle, (kutsal hayvanı boğa olan) Fırtına Tanrısı tarafından kutsanmak politik güç, Geyik Tanrısı (Kuruntiya) tarafından kutsanmak da kralın egemenliğindeki topraklarda yaşayan vahşi hayvanlar üzerinde üstünlük anlamına gelmiştir. Metaforik olarak, bu durum kralın hem kendi topraklarında hem de ötesindeki yerlerde politik güce sahip olduğunu simgeler.

Avcılıktan hayvancılığa geçiş, KI.LAM festivalinde, kralın töreni başlatmak için kullandığı törensel demir mızrağın, üzerinde Fırtına Tanrısı kabartması bulunan demir bir balta ile değiştirilmesiyle gerçekleşmiştir. Av aracı olan mızrak, adak kurban etmenin simgesi olan balta ve mızraktan baltaya geçiş, kralın hayvanlar dünyası üzerindeki üstünlüğünün simgesidir. Bu noktada yabani hayvanlar erkek geyikle, evcilleştirilmiş hayvanlar ise boğa ile temsil edilmiştir.

Hayvanlar tapınacak “objeler” olmasa da bazıları belirli tanrılarla birlikte tanımlandıkları için o tanrı adına kutsal sayılmışlardır. Alaca Höyük, Hitit merkezlerinden biri olarak bilinir ve bu yerde bulunan kapı kabartmaları, kral ve kraliçenin, üzerinde Fırtına Tanrısını simgeleyen bir boğanın durduğu kaide önünde

tapınmalarını gösterir. Boğa, Fırtına Tanrısının gücünü simgelerken aynı zamanda onun dini ikonografisini oluşturur.

Tanrılarla olan iletişim hem adak kurban ederek hem de tanrılar tarafından kutsanmış ziyafetler düzenleyerek veya kehanetler aracılığıyla insanların tanrılarının memnuniyetsizliklerinin nedenlerini anlamalarına yardımcı olarak yine hayvanlar üzerinden gerçekleştirilirdi. Tanrılarla iyi ilişkiler sürdürmek, adakların devam etmesine bağlıydı. Kral Arnuwanda, tanrılara yönelik dualarda onlara şöyle hatırlatır:

“Siz tanrılar için sadece Hatti gerçek ve temiz yerdir ve sadece Hatti topraklarında size sürekli temiz, büyük ve iyi kurbanlar verilir. Sadece Hatti topraklarında siz tanrılara saygı duyulur. Sadece kutsal kişiliklerinizle siz tanrılar bilirsiniz ki bizim tapınaklarına baktığımız gibi kimse bakmamıştır... kimse sizin için her gün, her ay, her yıl mevsimsel festivaller ve ritüeller yapmamıştır” (Collins, 2020).

Kurban ritüellerinde koyun en yaygın tercih edilen, keçi daha az tercih edilen bir hayvan türüydü. Özel durumlarda ise daha değerli kabul edilen sığır kurban olarak sunulurdu. Tanrılarla bir araya gelerek ziyafet çekmek, ritüel adakların en yüce anlamını taşırdı. İnsanlar ile tanrılarının dünyalarını birbirine bağlayan bu köprüde, hayvanlar sadece doğaüstü varlıkların tanımlanmasına yardımcı olmakla kalmayıp aynı zamanda insanların kutsal ile olan bağlarını kolayca ifade etmelerine de katkıda bulunmuşlardır. Hitit seramiklerinin oluşumunda dini inançların, sosyal yaşamın, dinsel törenlerin ve güncel yaşamın etkisi büyüktür.

Hitit İmparatorluğu dönemindeki törensel semboller, bu kültürün zengin mitolojisini ve estetik anlayışını yansıtan önemli unsurları içermektedir. Sunaklar, tanrılara adanmış ritüellerde kullanılarak tanrılarının onurlandırılmasını simgeler. Tanrı heykelleri, törenlerin odak noktasında yer alarak tanrılarının kutsal güçlerini temsil eder. Leopar postları, tapınak ve sunak girişlerinde bulunan sembollerdir ve tanrılarının gücünü ve güvenliğini simgeler.

Kutsal hayvanlar, törenler sırasında tanrıların onurlandırılmasında kullanılan semboller arasında yer alır ve leopar, aslan, koç ve boğa gibi hayvanlar tanrısal güç ve güvenliği temsil ederler (Collins, 2020).

Tanrı ve tanrıça imajları, Hitit mitolojisinin zengin pantheonunu yansıtarak dini inançları simgeler. Hayvan ve bitki motifleri, doğa ile dini inançlar arasındaki bağlantıyı yansıtarak Hitit kültürünün doğayla olan ilişkisini gösterir. Aslan sembolizmi, Hitit sanatında güç, kudret ve kraliyet otoritesini temsil eder ve aslan figürleri tapınak girişlerinde ve saray duvarlarında sıkça bulunur. Güneş diskleri, güneş tanrısını simgeler ve kutsal alanlarda, tapınak mimarisinde sıkça kullanılır. Boğa sembolizmi, Hitit Döneminde kutsal sayılan bir hayvan olan boğayı temsil eder ve boğa resimleri ile heykelleri ritüel törenlerde ve tapınaklarda sıkça karşımıza çıkar. Hediyeleşmenin sunulması, yapılan resimlerde sıkça betimlenen bir semboldür ve tanrılara adak olarak sunulan hediyeler dini törenlerin bir parçasını oluşturur. Bu semboller, Hitit kültürünün derin ve çok katmanlı yapısını anlamak adına önemli ipuçları sunmaktadır.

Hayvanlar, doğanın güçlerini simgelerken, farklı özellikleri insanlar tarafından tanrılara, krallara ve liderlere atfedilen semboller haline gelmiştir. Bu semboller, hayvanların taşıdığı özelliklerin ötesinde, kendilerini temsil ettikleri formlar veya uzuvlar aracılığıyla ifade edilmiştir. Boynuzlu hayvanlar genellikle uğur, güç ve bereketin sembolleri olarak görülürken, sürüngenler, özellikle yılan ve akrep gibi, kötülük, uğursuzluk, savaş ve ölümün simgeleri olarak kabul edilmişlerdir (Özgül, 2023: 355).

Anadolu kültüründe, hayvan sembollerinin oluşumunda büyü, dini inançlar ve hayvanların yararlı özellikleri etkili olmuştur. Örneğin, koyun, koç ve at gibi hayvanlar, et, süt, deri ve taşıma gibi pratik katkıları nedeniyle yararlı olarak kabul edilmiş ancak, zamanla gelişen uygarlıkla birlikte, hayvanların dini önemi azalmış ve insan-hayvan ilişkisi, soyut bir evreden, insanın kontrolü altında somut bir evreye doğru evrim geçirmiştir. Bu evrim sürecinde, hayvan sembollerinin anlamı ve kullanımı da değişmiş, ancak hala kültürel ve sembolik bir öneme sahiptir.

1.4.4.1. Hitit Güneş Kursu

Hititler, çok tanrılı bir inanca sahipti ve bu tanrılardan biri Güneş Tanrıçasıydı. Güneş, Hitit inançlarına göre yeryüzüne bolluk ve bereket getiren, cömertliği simgeleyen kutsal bir varlıktı. Güneş, Hitit kültüründe büyük bir saygı görmekteydi. Hitit sanatında Güneş'in sembolü üzerine çeşitli hayvan figürleri yerleştirilmişti. Geyik figürü, barışı simgelerken, kuş ve ağaç figürleri üremeyi temsil eder. Ankara'nın amblemi olan ve Hitit Güneşi olarak adlandırılan eserde, yarım daire şeklinde iki boynuzun arasında ortada bir geyik, iki tarafında ise iki boğa figürü bulunmaktadır. Ayrıca, Anadolu'daki bazı evlerde ve camilerin kapı üstlerinde geyik ve karaca boynuzları, nazarlık olarak kullanılmıştır (Çığ, 2017: 104).

Fotoğraf 10: Güneş Kursu, (Törensel Sembol), Alacahöyük, M.Ö. 2500-2250 B.C.
Ankara MÖ. 2500 – M.Ö. 2250 Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

(Fotoğraf: Elif Buse YILMAZ)

Fotoğraf 11: Güneş Kursu, (Törensöl Sembol), Alacahöyük, M.Ö. 2500-2250 B.C.
Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Fotoğraf: Elif Buse YILMAZ)

1.4.4.2. Boğa Figürü

Zaman içinde boğa, yeniden doğuşu, başlangıcı ve gücü sembolize eden bir figür olarak varlığını sürdürmüştür. Neolitik dönemde evcilleşen boğa veya öküz, Anadolu ve Mezopotamya bölgesinde güç, üreme, toprak ve tarım üzerinde etkili olmuştur. Evcilleştirilen bu hayvan, sadece güç ve üreme değil, aynı zamanda toprağın sürülmesi ve tarımsal üretimdeki etkisi nedeniyle de saygı görmüştür. Paleolitik dönemden itibaren boğa figürlerine rastlanmasına rağmen, tarımın başlamasıyla birlikte insan hayatında daha önemli bir rol oynamaya başlamıştır.

Boynuz, eski çağ medeniyetleri ve mitolojilerinde gücün bir sembolü olmuş ve koç ile boğa boynuzları, tanrı tasvirlerinde gök cisimleriyle birlikte kullanılarak tanrısallaştırılmıştır. Boynuzlar, bereketin, bolluğun, gücün ve sağlığın simgesi haline gelmiştir. Gücü temsil eden boynuzlar, sıkça seramik eserlerde kullanılmış ve sanatsal

tasvirlerde önemli bir rol oynamıştır. Boğa gibi hayvanlar da güç, erkeklik ve dölleyici üretkenliği simgelerken, seramik objelerde sıkça tasvir edilmişlerdir.

Anadolu, Mezopotamya, Mısır Medeniyetleri ve Türk Topluluklarında boğa sembolizmi, “ışıkların, yüksek makamların ve boğaların ülkesi” olarak bilinen bir kültürü yansıtmaktadır. Boğa, en önemli tanrısal hayvanlardan biri olarak öne çıkmıştır ve bu kutsallık atfı, Sümer inançlarından başlayarak hemen hemen tüm kadim inanç sistemlerinde gözlemlenmiştir. Hititler gibi Anadolu’nun ilk büyük medeniyetlerinden birinde de boğa, önemli bir figür olmuştur

Boğa, fırtına tanrısı Teşup’un kutsal hayvanı olarak kabul edilmiştir. Teşup, sık sık boğa üzerinde veya dizginlerini elinde tutarken tasvir edilmiştir. Boğanın sahip olduğu güç, yüksek sesi ve verimliliği, Teşup ile olan bu bağlantıda önemli bir rol oynamıştır. Ayrıca Gök/Fırtına tanrısı eril, yer/toprak tanrısı ise dişil olarak düşünülmüştür. Bu düşünce, sembolik olarak tarımla ilişkilendirildiğinde, sürülen tarlanın dişil, onu süren boğanın ise eril olduğu kabul edilerek, zaman içinde boğa, fırtına tanrısının sembolü haline gelmiştir.

Fotoğraf 12: Fırtına Tanrısı Teşup’un Boğaları, pişmiş toprak. Boğazköy. MÖ. 16.Yüzyıl, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara. (Fotoğraf: Elif Buse YILMAZ)

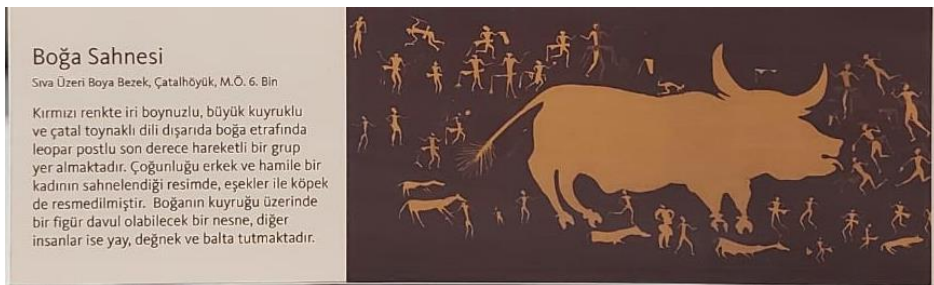
Boğa formundaki kaplar, Anadolu'nun özgün törensel kap formları arasında yer almaktadır. Bu kaplar, bir çift boğayı temsil eder ve kuyruklarının baktığı yönle birbirlerinden ayrılır. Sırtlarındaki doldurma deliği ve akıtacaklı ağızları, bu kapların sunu kapları olduğunu gösterir. Muhtemelen, Hurri ve Şerri adlı boğalar, Fırtına Tanrısı Teşup'un sembolü olarak bu iki kült kabını oluşturur (Ertuğrul, 2015).

“Bütün mitolojilerde ve yaratılış öykülerinde, boğa değişmez bir erkeklik simgesi olarak belirtilmiştir. Eski tarihi dönemi olan Cilalı Taş Devri'nde Anadolu insanı, sığır kültü olarak boğaya hem tapınıyor hem de etini yiyordu. İlginçtir ki tapındıkları boğanın etini yediklerinde tanrısal huzuru bulduklarına inanmışlardır. Boğanın kanını da tanrılarına sunuyorlardı” (Koç, 2006: 75).

“Hititler, genellikle bir boğayı tek başına yüksek tepelerin üstüne koyarak fırtına tanrısına olan saygılarını ifade ederlerdi. Hatta tapınaklarda kullanılan sunu kaplarında da boğa biçimi ön planda kullanılmıştır” (Koç, 2006: 119).

Fotoğraf 13: Hitit Dönemi boğa sahnesi. Sıva üzeri boya bezek, Çatalhöyük, M.Ö. 6. Bin, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Fotoğraf: Elif Buse YILMAZ).

Resim 2: Boğa sahnesi çizimi, Çatalhöyük, M.Ö. 6. Bin, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Fotoğraf: Elif Buse YILMAZ)

1.4.4.3. Geyik Figürü

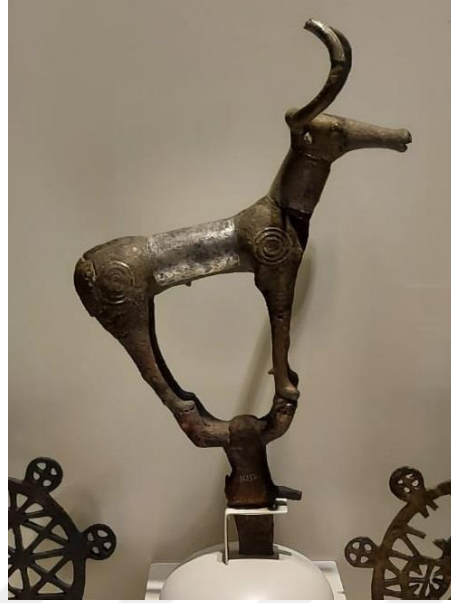
Hitit sanatında, geyik motiflerinin sıkça işlendiği ve geyiklerin morfolojik özelliklerinin, biçimsel özelliklerinin günümüz Anadolu geyiklerine benzemesine vurgu yapılmaktadır. Hitit seramiklerinde doğanın etkisi belirgindir, bu da doğaya verilen büyük önem ve saygının bir yansımasıdır. Geyik ve diğer hayvanlar, Hitit kültüründe sevgi ve önem verilen canlılardır (Eyüboğlu; akt. Bozdemir, 2015: 10).

Geyiğin Hitit tanrılarında biri olan ve insanlara iyilik eden, onları koruyan Haruva'ya yakın olması nedeniyle saygı gören bir hayvan olduğunu ve sanat eserleri arasında önemli bir yer işgal ettiğini belirtir. Geyik sembolü, Hitit seramiklerinde doğanın ve avcılığın bir parçası olarak kabul edilir. Aynı zamanda gücü ve hızlı hareketi simgeliyor olabilir. Geyik, tanrılarla iletişim kurma ve onların güçlerinden yararlanma amacıyla kullanılan bir sembol olarak da görülür. Bu nedenle, geyik motifleri bu dönemde çeşitli biçimlerde Hitit seramik ürünlerinde karşımıza çıkmaktadır (Gavaz, 2016: 89).

Ayrıca, geyik aynı zamanda Geyik Tanrısı'nı da temsil eder ve onun avcı tanrı olarak niteliğini açıklar. Bu tanrı genellikle bir kuş tutarken ve bazen elinde bir yabani tavşanla tasvir edilir. Bu hayvan kombinasyonu, vahşi doğayı simgelerken bir metafor olarak kullanılmıştır (Collins, 2020).

“Hitit Ülkesini her türlü felaketten koruyan Koruyucu Tanrının simgesi olarak geyiğin de ülkeyi kurtarıcı, felaket anında yol gösterici özellikleriyle önemli bir işlevi bulunmaktadır. Geyik ayrıca Güneş Tanrıçası kültüyle de yakından alakalı bir şekilde karşımıza çıkmaktadır” (Gavaz, 2016: 79).

Hitit Döneminde geyik sembolü önemli bir yere sahipti ve birçok törensel nesnede, kabartmalarda ve duvar resimlerinde görülebilir. Geyik, bereket, refah, güç ve tanrıların lütfu ile ilişkilendirilir. Ayrıca avcılık, doğa ve hayvanlar âleminin önemini yansıtır. Hititler arasında geyiğin dinsel ve kültürel önemi, Hitit tanrılarında biri olan Kurunta'nın sembolü olarak da öne çıkar.

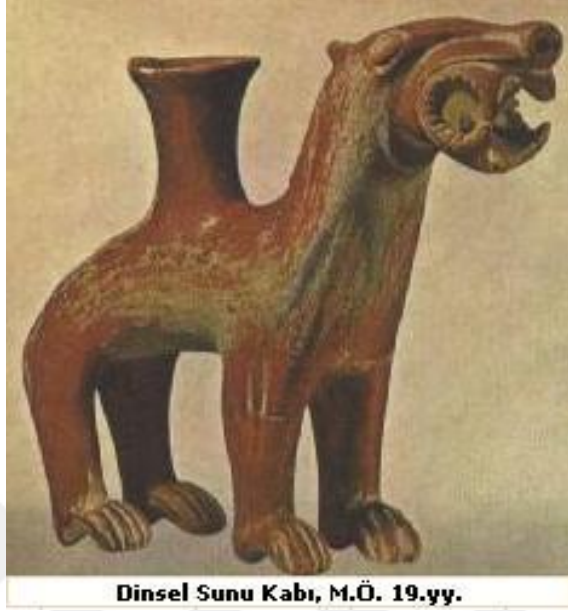
Fotoğraf 14: Geyik heykelciğı, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

(Fotoğraf: Elif Buse YILMAZ)

1.4.4.4. Aslan Figürü

Hititlerde aslan, kraliyet gücü, iktidar, savaş ve koruma sembolü olarak görülürdü. Aslan figürleri, Hitit sanatında çok sık kullanılırdı ve savaş tanrısı gibi önemli tanrıların sembolü olarak da görülebilirdi. Aslan sembolü, Hititlerde saray, tapınak ve diğer resmi binalarda yaygın olarak kullanılırdı. Özellikle, aslan başlı sütunlar ve aslan heykelleri bu dönemde sıkça görülürdü.

“Hitit tarihinin başından beri kullanılan krallık simgeleri olan aslan ve kartalın Hitit ideolojisinde önemli bir yeri vardır. MÖ 17. yüzyılda özellikle I. Hattuşili kendini büyük bir aslan olarak tanımlamıştır. Kendi emri altındaki bir krala yazdığı bir mektupta onu “aslanın (Hattuşili’nin) tarafını tut ve tilkinin (düşmanın) tarafını tutma” diye uyardığı görülür. Hattuşili’nin yönetimde olduğu süre boyunca pek çok benzer aslan tasviri görülür. Hitit tarihinin büyük bir kısmı boyunca büyük başkent Hattuşa’nın girişinde bulunan Aslanlı Kapı, ziyaretçileri etkilemek ve buranın krallık şehri olduğunu belirtmek için yapılmıştır” (Hitit Dünyasında Hayvanlar, 2020).

Fotoğraf 15: Aslan sembolü, dinsel sunu kabı. MÖ 19.yy.

http://sanatokuma.blogspot.com/p/hitit-sanat_27.html

Fotoğraf 16: Hitit Dönemi aslan biçimli törensel sunu kabı, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Fotoğraf: Elif Buse YILMAZ)

1.4.4.5. Çift Başlı Ördek Figürü

Hitit Dönemi çift başlı ördek sembolü, Hititlerin sanatında ve kültüründe önemli bir yere sahiptir. “Kuşlar, özellikle de su kuşları da var” (Macqueen J. , 1975). Bu figür, Hititlerin tanrılar ve doğaüstü güçlerle ilişkilerine işaret eder. Ayrıca bu figür, su ve gökyüzü tanrıları gibi doğal unsurların simgesi de olabilir. “Kalenin alt terasında yer alan daha eski bir binanın drenajlı bir orta alanı ve üzerinde ördek şeklinde büyük boyalı vazoların bulunduğu batık bir zemini olduğu görülüyor. Yine suyla bir bağlantısı olması muhtemel görünüyor” (Macqueen J. , 1975).

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde kişisel olarak gözlemlenen ördek biçimli ve desenli kaplar, Hitit Dönemi sanatının önemli örneklerini sergilemektedir. Bu eserler, detaylı işçilikleri ve estetik özellikleriyle öne çıkan, aynı zamanda doğayla uyum içindeki yaşam biçimini yansıtan önemli temsilcilerdir. Ördek motifleri, büyük ihtimalle o dönemin doğal yaşamının sembolik bir yansıması olarak kabul edilmiş olup, bu eserler estetik ve sembolik anlamda zengin bir içeriği ifade etmektedir.

Fotoğraf 17: Hitit Dönemi çift başlı ördek, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi

<https://pin.it/3WZhAl>

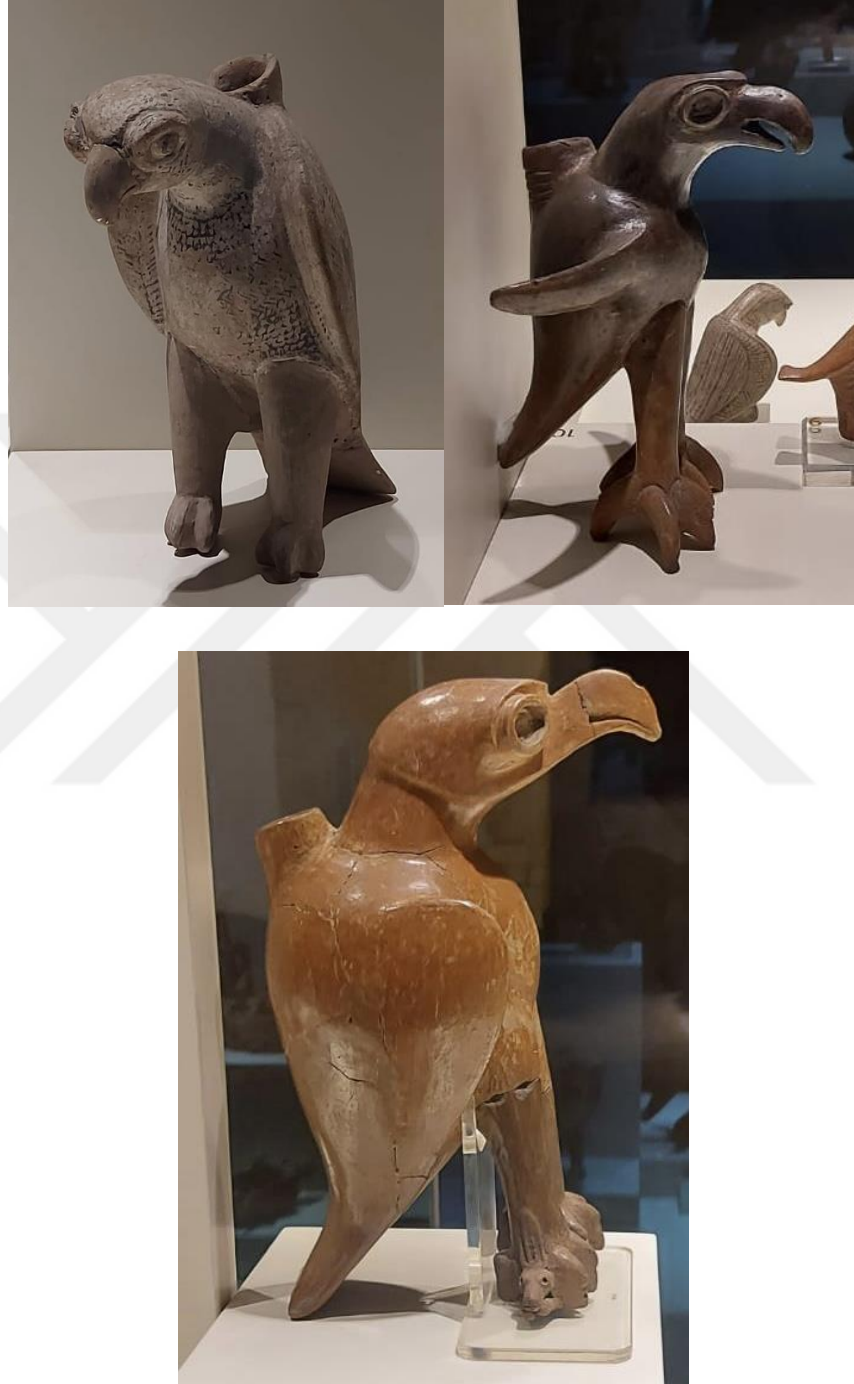

Fotoğraf 18: Hitit Dönemi çift başlı ördek, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi
(Fotoğraf: Elif Buse YILMAZ)

1.4.4.6. Kartal Figürü

Hitit Döneminin güç sembollerinden bir diğeri ise kartal sembolüdür. Hitit törenlerinde, kartal sembolü, Tanrılarla bağlantı kurmanın ve onların güçlerine erişmenin bir yolu olarak kullanılırdı. Ayrıca, krallığın ve krallık tarafından yönetilen toplumun güç ve bütünlüğünü simgeleyen bir sembol olarak da kabul edilirdi. Törenlerde, kartal sembolü, duvar resimlerinde, heykel ve seramik eşyalarda görülmektedir.

Hitit saraylarında, kartal büyük bir sembolik öneme sahiptir. Hitit ritüelleri ve mitolojisinde, tanrılara ve krala bağlı bir haberci tanrı olarak kabul edilen kartal, özellikle Yazılıkaya tapınağında bulunan çift başlı kartal kabartması ile Hattuşa'da resmi bir kültün parçası olarak öne çıkar. Bu kartal motifleri aynı zamanda başkentteki birçok mühür baskısında da krallık amblemi olarak işlev görmüştür. Kartal, sembol olarak Geç Tunç Çağı boyunca etkileyici ve önemli bir sembol olmuş, zaman içinde hiç kaybolmamış, hatta Bizans İmparatorluğu ve sonrasında yeniden ortaya çıkmıştır (Collins, 2020).

Fotoğraf 19-20-21: Hitit Dönemi kartal biçimli törensel kap, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Fotoğraf: Elif Buse YILMAZ)

1.4.4.7. Koç Figürü

Hitit seramiklerinde kullanılan koç sembolü, Hitit Dönemi seramik sanatında sıklıkla kullanılan bir simgedir. Koç, güç, erkeklik, savaşçılık ve bereket gibi özellikleri de sembolize etmektedir. Hitit seramiklerindeki koç sembolleri genellikle figürlü formlarda işlenmiştir. Bu semboller, tasarımların zenginliği ile dikkat çekicidir ve tarihi ve kültürel bir değere sahiptir.

Hitit metinlerine baktığımızda genellikle tanrılar için erkek, tanrıçalar için ise dişi hayvanların kurban edildiği görülüyor: örneğin Hepat veya Güneş Tanrıçası için bir inek tercih edilirken, öküz veya koç Fırtına Tanrısı'na özgü kurbanlar olarak biliniyor (Tüm Detaylarıyla Hitit Hayvan Kurbanı, 2022).

Fotoğraf 22: Koç biçimli riton, MÖ 2. Binyılın son çeyreği İmparatorluk Hitit Çağı. Y. 8,8 cm, A.Ç. 3,6 cm pişmiş toprak. (Vehbi Koç Vakfı Sadberk Hanım Müzesi).

Fotoğraf 22'deki devetüyü renkte astarlı ve perdahlı riton, el yapımıdır. Şişkin, küresel gövdeli ve koç biçimlidir. Göz ve boynuzlar kabartma olarak belirtilmiştir. Dört adet küçük sivri ayak üzerinde durmaktadır. Doldurma deliği sırtında yer alır ve boyunsuz, kalınlaştırılmış ağzı kenarlıdır. Boşaltma deliği ise, koçun ağız kısmında yer alır.

1.4.4.8. Kuş Figürü

Hitit Dönemi kuş sembolü, Hitit imparatorluğu döneminde sıklıkla kullanılan önemli bir simgedir. Kuşlar, Hitit kültüründe özellikle tanrılar aracılığıyla insanlarla iletişim kurulması bakımından önemli bir simgedir.

Bu semboller, Hitit tapınaklarının duvar resimlerinde, seramiklerde, bronz ve tunç eserlerinde, sikkelerde ve diğer tarihi objelerde sıklıkla görülür. Kuş sembolü, bugün de Hitit kültürünün ve tarihinin önemli bir parçası olarak kabul edilir. Ayrıca Hitit Güneş Kursunda da bulunan kuş figürlerinin özgürlüğün ifadesi olarak yorumlandığı bilinmektedir (Müzedenal).

Hitit tören kaplarında bulunan kuş sembolü, Hitit Dönemi törensel içeceklerin sunulduğu kaplarda da görülen bir simgedir. Ayrıca, Hitit sanatında kuş sembolü, tanrıların aracıları olarak da kullanılırdı. “Kuşların yeraltı dünyasının tanrılarına kurban edildiği metinlerden bilinmektedir” (Macqueen J. ,1975).

Fotoğraf 23: Hitit, kuş ritonu, Kültepe-Kaniş, 1945-1825 BC, Erdinç BAKLA

<https://pin.it/sbP2pPk>

Fotoğraf 24: Keklik biçimli törensel kap, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi.

(Fotoğraf: Elif Buse YILMAZ)

1.4.4.9. Antilop Figürü

Seramik ürünlere konu edilen diğer canlı da antilop, diğer adıyla dağkeşisidir. Keçi de diğer canlılar gibi doğa içinde yine insanlarla sürekli bağlantı içinde olmuştur. Genellikle kendilerinden sonra gelen topluluklarda bu değerleri devam ettirmişlerdir.

Antilop, avcılık ve doğal yaşamın bir parçası olarak görülerek, törensel seramiklerde av tanrılarını veya av kültlerini temsil edebilir. Antilop, hız, güç ve doğal uyumu ifade eder ve Hitit sanatında sıkça kullanılmıştır. Antilop sembolü, Hitit avcılık kültürüyle ilişkilidir, çünkü Hititler geniş alanlarda avlanırlardı ve bu figür, onların av kültürünü yansıtmaktadır.

Fotoğraf 25: Hitit antilop ritonu (Kültepe-Kaniş) 1835-1945, Erdinç BAKLA.

<https://pin.it/65S8Mnz>

Fotoğraf 26: Hitit antilop ritonu (Kültepe- Kaniş). Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Fotoğraf: Elif Buse YILMAZ)

1.4.4.10. Domuz Figürü

Hitit törensel seramiklerinde domuz figürüne sıklıkla rastlanmaktadır. Hitit kültüründe, domuz aynı zamanda avcılıkla da ilişkilendirilirdi. Domuz sembolü, Hitit sanatında ve kültüründe birçok farklı bağlamda kullanılmıştır. Domuz figürlerini bazı av sahnelerinde veya törensel kap olarak seramiklerde görmekteyiz (Küçükbezci, 2019 : 114).

Fotoğraf 27: Domuz biçimli törensel kap, pişmiş toprak, yük. 26 Cm. Hacılar. M.Ö. 6.000. (Er, 2011: 27).<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2758884>

Fotoğraf 28: Hitit Dönemi domuz biçimli törensel kap, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi (Fotoğraf: Elif Buse YILMAZ)

Fotoğraf 29: Hitit Dönemi domuz biçimli törensel kap (Hacılar),
Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi. (Fotoğraf: Elif Buse YILMAZ)

1.4.4.11. Tavşan Figürü

Bu başlık altında yapılan araştırma, Hitit Dönemi tavşan figürlerini inceleyerek elde edilen bulguların temelini oluşturmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde yapılan kişisel gözlem ve araştırma, tavşan figürlü ritonların varlığını doğrulamıştır.

Müze ziyaretinde, gözlemlere dayanarak ortaya konan sonuçlar, tavşan figürlerinin Hitit Döneminde ritonlarda yaygın bir şekilde kullanıldığını göstermektedir. Ayrıca, kaya oyma rölyefler üzerinde yapılan gözlemler ve araştırmalar da, tavşan avı betimlemelerine dair ayrıntıları ortaya koymuştur.

“Tavşan sembolü Hitit mitolojisinde de geçmektedir. Rundas, Hitit av ve iyi şans tanrısıdır. Amblemi, her pençesinde bir tavşan bulunan çift kartaldır” (Hatun, 2023).

“Anadolu’da M.Ö. ikinci bin yıl boyunca hayvan biçimli içki kaplarının kullanıldığı bilinmektedir. Özellikle Orta Anadolu’da yaygın olarak kullanıldığı

anlaşılan içki kaplarında betimlenen hayvanlar arasında; kedi, boğa, kartal, aslan, tavşan ve domuz tasvirlerine rastlanmaktadır” (Özgüç: Akt. Oral, 2015: 33)

Fotoğraf 30: Hitit tavşan ritonu, Kültepe- Kaniş, 1945-1835 BC, Erdinç BAKLA

<https://pin.it/4iPEuJi>

Fotoğraf 31: Hitit Dönemi tavşan başı biçimli törensel kap.

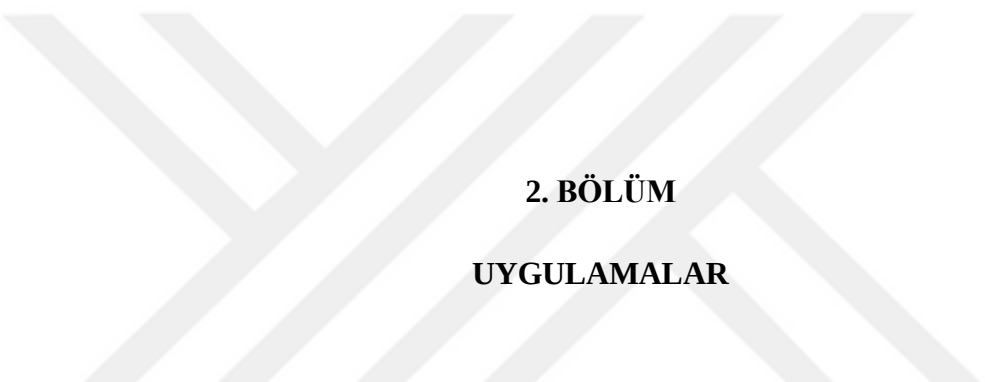
Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi, (Fotoğraf: Elif Buse YILMAZ).

Fotoğraf 32: Orthostat Tanrı kabartması, Kayseri Arkeoloji Müzesi.

https://www.kayseri.bel.tr/uploads/pdf/kayseride_hitit_eserleri_web.pdf

Orthostat'ın yüzündeki avcı kabartması, Kırıların Koruyucu Tanrısı'nı tasvir etmektedir. Tahrip olmuş bir çerçeve içinde, bloğun yüzeyi üzerinde sağlam kalan Kabartma, Koruyucu Tanrı'nın bir elinde tavşanı ve şahini, diğer elinde ise mızrağıyla ayakta duruşunu gösterir. (Erdoğan, 2022: 170)

2. BÖLÜM

UYGULAMALAR

2. BÖLÜM

UYGULAMALAR

2.1. Sanatsal Uygulamalar

“Hitit Dönemi Törensel Seramik Kapları ve Güncel Uygulamaları” başlıklı çalışma, Hitit kültüründen ilham alarak özgün tasarımların ortaya konulduğu bir projedir. Geleneksel seramik üretim teknikleri olan torna ve serbest şekillendirme yöntemleri kullanılarak eserler oluşturulmuş ve kırmızı ile beyaz çamurun kontrastı vurgulanmıştır. Kullanılan kırmızı ve beyaz astarlarla, dönemin figüratif anlatıları ve sembolleri yansıtılmıştır. Torna kullanımı, geometrik düzenin hassasiyetini artırırken, el işçiliği ise her bir kaptaki kişisel bir dokunuşun izini bırakmıştır. Desenleme aşamasında Hitit motifleri kullanılarak eserlere derinlik kazandırılmıştır. 900 °C’de gerçekleştirilen pişirme işlemi, eserlerin dayanıklılığını artırarak antik çağ seramik geleneğini sürdürmeye yönelik bir adım olma çabasıdır.

Ayrıca, bu çalışmanın tasarım aşamasında dijital çizim tekniğiyle, geleneksel ve modern tasarımın etkileşimi vurgulanmış; aynı zamanda antik çağı, dijital çağın perspektifinden yorumlayarak içerikler zenginleştirilmiştir. Hitit kültüründen esinlenen bu uygulamalar, geleneksel sanatı modern bir bakış açısıyla birleştirerek özgün bir koleksiyon oluşturmayı hedeflemektedir.

Hitit kültüründe önemli bir sembol olan, kırmızı çamur ve beyaz astarın birleşimiyle şekillendirilen “Koç Ritonu”, Hitit kültürünün sembollerini ve zenginliğini günümüze taşımak amacıyla üretilmiştir. Koç boynuzu şeklindeki törensel sunu kabı, koçun gücünü, bereketini ve önemini vurgulamayı amaçlamış ve dönemin av sahnelerini anlatan figürlerle buluşturulmuştur.

Boğa Figürlü Tören Kabı I, beyaz çamurla yapılmış, kırmızı astarla bezenmiş ve Hitit Dönemi’nin duvar resimlerinden ilham alarak detaylandırılmıştır. Tornada

şekillendirilen kabın merkezinde, serbestçe işlenmiş bir boğa figürü bulunmaktadır, bu da eserin çarpıcı bir odak noktası haline gelmesini sağlar.

Tornada şekillendirme yöntemiyle yapılan yarım çember şeklindeki sunu kabı (Boğa Figürlü Tören Kabı II), törensel kaplara modern bir etki katmayı amaçlamaktadır. Bu özgün tasarım, üzerine eklenen ve elde şekillendirilen boğa figürü ve beyaz astarla uygulanan desenler ise Hitit Dönemi estetiğini yansıtmaktadır. Torna tekniğiyle şekillendirilmiş yarım daire formu, çalışmaya dinamik bir karakter kazandırırken, elde şekillendirilen boğa figürü, çalışmanın anlamını derinleştiren sembolik bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Bu çalışmanın (İkiz Boğalar Serisi I ve II) ana odak noktası, ikiz boğa figürleri etrafında şekillendirilen dinamik bir kompozisyonudur. Torna tekniğiyle oluşturulan çalışmanın formu, geleneksel seramik kaplarının işlevselliğini çağrıştıırken, serbest şekillendirme ile eklenen boğa detayları ise Hitit Dönemine ait detaylar modern bir estetik sunmaktadır.

Hitit Dönemi geyik figürü etkisi taşıyan ‘‘Geyik Figürlü Tören Kabı’’, temel formu tornada şekillendirilmiş olup, bir kısmı beyaz astarla dekorlandıktan sonra kazıma yöntemiyle betimlenen av sahnesi dönemin yaşam tarzını anlatmaktadır.

Dönemin kültürel mirasını günümüze taşıyan ve geleneksel sanatın izlerini modern bir bakış açısıyla birleştiren ‘‘Geyik Figürlü Matara’’, tornada şekillendirme tekniğiyle beyaz çamur kullanılarak yapılmış ve kırmızı astarla işlenmiştir. Torna tekniği, çalışmanın hem işlevsel hem de estetik açıdan zengin bir yapıya kavuşmasını sağlamıştır. Mataranın üzerindeki geyik figürü, çalışmaya geleneksel bir dokunuş katarken aynı zamanda Hitit kültürünün önemli bir sembolünü günümüze taşımaktadır.

Antilop Figürlü Tören Kabı I, geleneksel serbest şekillendirme tekniği kullanılarak üretilmiştir. Kırmızı çamur, çalışmanın temel yapısını oluştururken, beyaz astarla yapılan desenler ile estetik bir görünüm oluşturmuştur.

Antilop Figürlü Tören Kabı II, beyaz çamur kullanarak tornada ve serbest şekillendirme yöntemiyle oluşturulmuş olup, kırmızı astarla eskitme etkisi verilmiş ve çalışmaya antik bir etki kazandırarak, Hitit Dönemi seramiklerinin zamana meydan okuyan çekiciliğini yansıtmaktadır.

Ördek Figürlü Tören Kabı I, geleneksel Hitit motiflerini modern bir tasarımla buluşturan özgün bir seramik tasarımıdır. Hitit Döneminin törensel kaplarında sıkça rastlanan ördek motifinden ilham alarak tasarlanan bu çalışma tornada ve serbest şekillendirme tekniği kullanılarak beyaz çamur ile şekillendirilmiş ve ardından kırmızı astar kullanarak Hitit Döneminin özelliklerini yansıtan desenlerle bezenmiştir.

Ördek Figürlü Tören Kabı II, Kırmızı çamurla tornada şekillendirilerek kabın temel formu oluşturulup, deforme ederek çalışmaya özgün bir şekil kazandırılmıştır. Kabın kapağı ise elde şekillendirilmiş, böylece geleneksel ve modern tekniklerin birleştiği bir çalışma ortaya çıkmıştır. Üzerine sürülen beyaz astar, kabın yüzeyine zarif bir dokunuş katarak Hitit Dönemini yansıtan desenlere zemin hazırlamıştır. Desenler kazıma tekniği ile işlenmiştir.

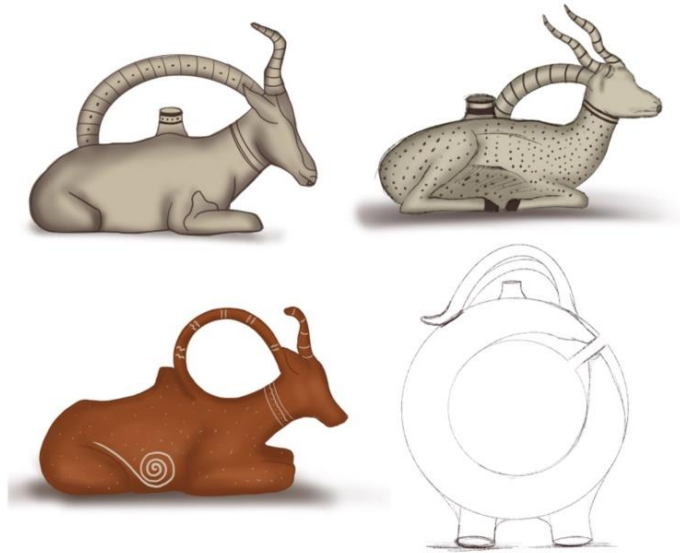
2.1.1. Dijital Tasarım Aşaması

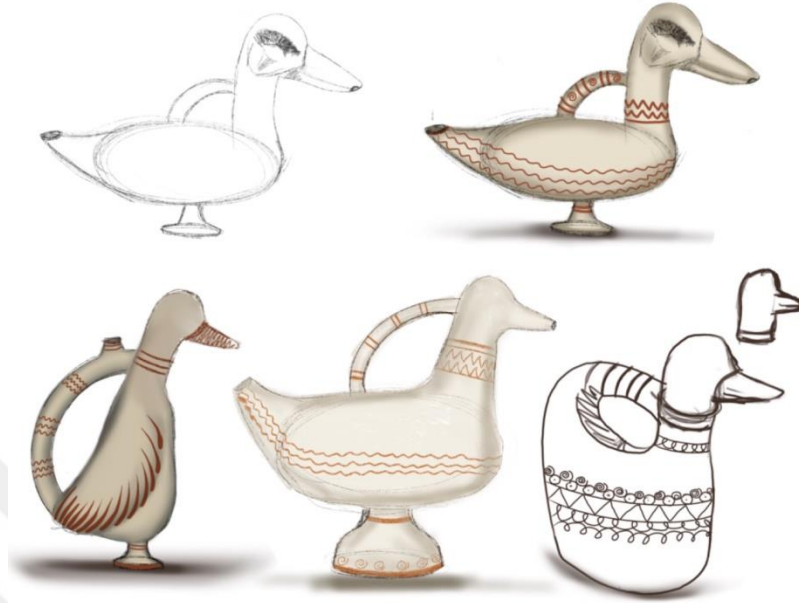
Resim 3: Koç figürleri, eskiz ve dijital çizim

Resim 4: Boğa figürleri, eskiz ve dijital çizim

Resim 5: Antilop figürleri, eskiz ve dijital çizim

Resim 6: Ördek figürleri, eskiz ve dijital çizim

Resim 7: Geyik figürleri, eskiz ve dijital çizim

2.1.2. Seramik Uygulamaları

Fotoğraf 33-34-35: “Koç Ritonu”, kırmızı çamur, serbest şekillendirme, beyaz Astar, 900 °C, 17x15x8,5 cm, 2023

(Fotoğraf: Mehmet KOŞTUMOĞLU)

Fotoğraf 36-37: “Koç Boynuzu Tören Kabı”, tornada ve serbest şekillendirme, kırmızı çamur, beyaz astar, 900°C, 17x18,5x5 cm, 2023

(Fotoğraf: Mehmet KOŞTUMOĞLU)

Fotoğraf 38-39-40: “Boğa Figürlü Tören Kabı I”, beyaz çamur, tornada ve serbest şekillendirme, kırmızı astar, 900°C, 19x16x5 cm, 2023

(Fotoğraf: Elif Buse YILMAZ)

Fotoğraf 41-42: “Boğa Figürlü Tören Kabı II”, tornada ve serbest şekillendirme, kırmızı çamur, beyaz astar, 900°C, 17x17x5 cm, 2023

(Fotoğraf: Mehmet KOŞTUMOĞLU)

Fotoğraf 43-44: “İkiz Boğalar Serisi I” törensel kap, tornada ve serbest şekillendirme, beyaz çamur, kırmızı astar, 900°C, 23x20x5 cm, 2023.

(Fotoğraf: Elif Buse YILMAZ)

Fotoğraf 45-46: “İkiz Boğalar Serisi II”, törensel kap, tornada ve serbest şekillendirme, kırmızı çamur, beyaz astar, 900°C, 22x20x5 cm, 2023

(Fotoğraf: Elif Buse YILMAZ)

Fotoğraf 47-48-49: “Geyik Figürlü Tören Kabı” tornada ve serbest şekillendirme, kırmızı çamur, beyaz astar, kazıma tekniği, 900°C, 32x18x12 cm, 2023

(Fotoğraf: Elif Buse YILMAZ)

Fotoğraf 50-51: “Geyik Figürlü Matara” , tornada ve serbest şekillendirme, beyaz ve kırmızı çamur, 900°C, 29x18x5 cm, 2023

(Fotoğraf: Mehmet KOŞTUMOĞLU)

Fotoğraf 52-53: “Antilop Figürlü Tören Kabı I”, serbest şekillendirme, kırmızı çamur, beyaz astar, 900°C, 19x32x14 cm, 2023

(Fotoğraf: Mehmet KOŞTUMOĞLU)

Fotoğraf 54-55: “Antilop Figürlü Tören Kabı I”, serbest şekillendirme, kırmızı çamur, beyaz astar, 900°C, 19x32x14 cm, 2023

(Fotoğraf: Mehmet KOŞTUMOĞLU)

Fotoğraf 56-57-58: “Antilop Figürlü Tören Kabı II”, tornada ve serbest şekillendirme, beyaz çamur, kırmızı astar, 900°C, 30x24x5,5 cm, 2023

(Fotoğraf: Elif Buse YILMAZ)

Fotoğraf 59-60-61: “Ördek Figürlü Tören Kabı I”, tornada ve serbest şekillendirme, beyaz çamur, kırmızı astar, 900°C, 30x31x15 cm, 2023

(Fotoğraf: Mehmet KOŞTUMOĞLU)

Fotoğraf 62-63-64: “Ördek Figürlü Tören Kabı II”, tornada ve elde şekillendirme, kırmızı çamur, beyaz astar, kazıma tekniği, 900°C, 21x16x10 cm, 2023

(Fotoğraf: Elif Buse YILMAZ)

SONUÇ

Hitit Dönemi törensel seramik kapları incelediğimizde, bu eserlerin sadece estetik olarak değil, aynı zamanda Hitit kültürünün derin bir anlamını taşıdığını görmekteyiz. Ritüel amaçlarla üretilen bu kaplar, Hitit toplumunun dini inançları, tanrılara olan bağlılıkları ve toplumsal düzeni hakkında önemli ipuçları sunmaktadır. Seramik kaplar aracılığıyla yapılan sunumların, tanrılardan bolluk, bereket ve koruma talep etmek amacıyla gerçekleştirilen ritüellerin bir yansıması olduğunu görmekteyiz. Aynı zamanda bu kaplar, Hitit kültürünün farklı yönlerini bir araya getirerek, medeniyetin günlük yaşamdan dini uygulamalara kadar geniş bir yelpazede nasıl entegre olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışma, Hitit Dönemi törensel seramik kapları, bir toplumun inanç sistemini, kültürel değerlerini ve sosyal organizasyonunu anlamak adına önemli bir kaynak olduğunu vurgular.

Hitit Dönemi törenlerinde, çeşitli hayvan sembolleri kullanılmıştır. Bu semboller, Hitit kültüründe önemli anlamlar taşır ve törensel olayların belirli aşamalarını simgeler.

Hitit toplumunun dünya görüşünü ve sanatını anlama çabası içinde yapılan bu araştırma, sunu kaplarının anlamını sadece estetik ve teknik özelliklerle değil, aynı zamanda bu kapların kullanıldığı dönemin toplumsal, kültürel ve törensel dinamikleriyle birleştirerek ele almaktadır. Törensel seramik sunu kapları, Hitit kültürünün derinliklerine daldığımızda, toplumsal hiyerarşi, törenlerin ve ritüellerin önemi, günlük yaşamın iç içe geçtiği bir perspektif sunmaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışma, antik medeniyetlerin kültürel zenginliğini anlamamıza ve değerlendirmemize katkı sağlamaktadır.

Bu çalışma kapsamında, Hitit Dönemi törensel seramik sunu kaplarına odaklanarak bir dizi uygulama gerçekleştirilmiştir. Günümüzde, geleneksel Hitit seramik sanatının izlerini taşıyan özgün sunu kapları tasarlanmış ve üretilmiştir. Uygulama süreci, araştırmanın teorik temellerini pratiğe dönüştürmeyi amaçlayan bir yaklaşımı içermektedir. Üretilen seramik kaplar, Hitit Dönemi törenlerini anlamak ve geçmişin

kültürel mirasını günümüze taşımak amacıyla tasarlanmıştır. Bu uygulama, Hitit Dönemi seramik geleneğine saygı gösterirken aynı zamanda modern bir perspektifle yeniden yorumlanmıştır.

Kapların detaylı tasarımı, ikonografik öğelerine dayanarak yapıldı ve bu da onları tarihi bir bağlamda değerli kılmaktadır. Ayrıca, seramik kapların üretim aşamasında ortaya çıkan zorluklar ve yaratıcı kararlar, sanatsal süreçteki önemli unsurları vurgulamaktadır.

Uygulama sonuçları, Hitit Dönemi seramik geleneğinin günümüz sanatına etki edebileceğini ve geçmişin kültürel zenginliklerini nasıl canlandırabileceğimizi anlamamıza katkıda bulunmakta ve Hitit Dönemi törensel seramik sunu kaplarına olan ilgiyi artırmayı amaçlamaktadır.

Uygulama süreci, Hitit Dönemi törensel seramik kaplarına olan hayranlığı ve bu mirası yaşatma arzusunu yansıtan özgün çalışmaların ortaya çıkmasını sağladı. Bu uygulama, sadece geçmişin izlerini takip etmekle kalmayıp aynı zamanda kendi yaratıcılığının izlerini de sergileyerek, çalışmada ele alınan konuya yeni bir boyut kazandırmıştır.

KATALOG

“Koç Ritonu”, kırmızı çamur, serbest şekillendirme, beyaz Astar, 900 °C, 17x15x8,5 cm,
2023

“Koç Boynuzu Tören Kabı”, tornada ve serbest şekillendirme, kırmızı çamur, beyaz astar, 900°C, 17x18,5x8,5 cm, 2023

“Boğa Figürlü Tören Kabı I”, beyaz çamur, tornada ve serbest şekillendirme, kırmızı
astar, 900°C, 19x16x5 cm, 2023

“Boğa Figürlü Tören Kabı II”, tornada ve serbest şekillendirme, kırmızı çamur, beyaz astar, 900°C, 17x17x5 cm, 2023

“İkiz Boğalar Serisi I” törensel kap, tornada ve serbest şekillendirme, beyaz çamur, kırmızı astar, 900°C, 23x20x5 cm, 2023.

“İkiz Boğalar Serisi II”, törensel kap, tornada ve serbest şekillendirme, kırmızı çamur, beyaz astar, 900°C, 22x20x5 cm, 2023

“Geyik Figürlü Tören Kabı” tornada ve serbest şekillendirme, kırmızı çamur, beyaz astar, kazıma tekniği, 900°C, 32x18x12 cm, 2023

“Geyik Figürlü Matara” , tornada ve elde şekillendirme, beyaz ve kırmızı çamur, 900°C,
29x18x5 cm, 2023

“Antilop Figürlü Tören Kabı”, serbest şekillendirme, kırmızı çamur, beyaz astar, 900°C,
19x32x14 cm, 2023

“Antilop Figürlü Tören Kabı”, tornada ve elde şekillendirme, beyaz çamur, kırmızı astar, 900°C, 30x24x5,5 cm, 2023

“Ördek Figürlü Tören Kabı”, tornada ve serbest şekillendirme, beyaz çamur, kırmızı
astar, 900°C, 30x31x15 cm, 2023

“Ördek Figürlü Tören Kabı”, tornada ve elde şekillendirme, kırmızı çamur, beyaz astar, kazıma tekniği, 900°C, 21x16x10 cm, 2023

KAYNAKÇA

- Genel Başvuru Kaynakları

Eczacıbaşı, Ş. (1997). Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi. *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, 3, 1555-1556. (F. G. n. özlem GÜREL, Dü.) İstanbul, Türkiye: Yem Yayın.

- Kitaplar

Alparslan, M. (2009). *Hititolojiye Giriş*. İstanbul: Türk Eski Çağ Bilimleri Enstitüsü.

Çığ, M. İ. (2017). *Hititler ve Hattuşa İhtar'ın Kaleminden*. Ankara: Kaynak Yayınları.

Karauğuz, G. (2001). Hitit Mitolojisi. G. Karauğuz içinde, *Hitit Mitolojisi* (s. 16). Çizgi Kitabevi

Koç, İ. (2006). *Hititler* (Cilt 1). Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık.

Narçın, A. (2015). *A'dan Z'ye Hitit*. İstanbul: Ozan Yayıncılık.

Ünal, A. (2003). *Hititler Devrinde Anadolu 2*. İstanbul, Türkiye: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Gurney, O. R. (2001). *Hititler*. Ankara: Dost yayınları.

Yazıcı, E. (2014). *Hitit Uygarlığı İzinde Anadolu* (Cilt 3). Uranüs Yayınları.

- Makaleler

Alp, S. (1967). Libasyon kapları "gaga ağızlı desti" ile " kol biçimli alet" ve hitit metinindeli karşılıkları. *Dergipark Akademik*, 31(124), 517.

Cesur, S. Ç. (2017, 12 12). Hitit Büyü Ritüelleri Üzerine Bir Değerlendirme (Hititlerin Büyü Ritüelleri Üzerine Bazı Düşünceler). *Tarih Okulu Dergisi*, 10, 778.

Gavaz, Ö. S. (2016, 1 1). MÖ 2. BİN YIL BAZI GELENEK VE HALK MOTİFLERİNİN GÜNÜMÜZE YANSIYAN ÖRNEKLERİ. *Dergipark Akademik*, 79-89.

Gökçe, B., ve Pınar, P. (2020). Geç Hitit Kent Devletleri Dönemi Dini Yapısı Üzerine Gözlemler. *Dergipark Akademik*, 161.

Küçükbezci, H. G. (2019, 2 1). Hitit İnancında Farklı Kurban ve Sunu Türleri. *Dergipark Akademik*.

Oral, E. (2015). *Hitit Çanak Çömleğinde Hayvan Tasvirleri*. 12 17, 2023 tarihinde eariv.batman:

<https://earsiv.batman.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12402/3241/Hitit%20%C3%87anak%20%C3%87%C3%B6mle%C4%9Finde%20Hayvan%20Tasvirleri.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden alındı

Reyhan, E. (2016). Hitit Kültür Dünyasından Bayram Ritüelleri. *academia*, 94.

- Basılmamış Kaynaklar

BOZDEMİR, O. (2015). *BOYNUZLU HAYVAN FİGÜRLERİNİN SERAMİK*. 12 15, 2023 tarihinde yok tez:

<https://openaccess.hacettepe.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11655/2361/abce9808-9bf7-4f15-a68d-4a5437e80469.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden alındı

Eker, A. (2009). HİTİT SERAMİKLERİ VE KULLANIM AMAÇLARINA GÖRE SINIFLANDIRILMASI. vii-25. Konya. acikerisimarsiv: acikerisimarsiv.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/8895/234918.pdf?sequence=1&isAllowed=y adresinden alındı

Gerçek, S. (2020, 9). *ARKEOLOJİK BULGULAR VE YAZILI BELGELER IŞIĞINDA HİTİT KRALLARININ LİBASYON SAHNELERİ*. 9 15, 2023 tarihinde tez.yok: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden alındı

Özgül, E. (2023). *Eski Anadolu Toplumlarında Tanrıça Tasvirleri*. 9 2, 2023 tarihinde tez.yok: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden alındı

ELMALI, A. O. (1991). *Hititler'de Mitoloji*. 11 12, 2023 tarihinde Academia: https://www.academia.edu/11308583/Hititlerde_Mitoloji_Ali_Osman_Elmali adresinden alındı

- İnternet Kaynakları

Anadolu Uygarlıkları. (2019). 07 9, 2023 tarihinde anadoluyygarliklari: <https://www.anadoluyygarliklari.com/hititler/hititlerde-sanat/> adresinden alındı

- Ayvalık Anadolu Uygarlıkları Sergisi*. (2022). 7 25, 2023 tarihinde ayvaliksergi: <https://www.ayvaliksergi.com/islev/gaga-agizli-testi/> adresinden alındı Collins,
- Arkeoloji Terim Sözlüğü*. 9 26, 2023 tarihinde aphrodisias: <https://www.aphrodisias.org/arkeoloji-terim-sozlugu> adresinden alındı
- ATEŞ, S. *Arkeoloji Terimleri Sözlüğü*. 8 15, 2023 tarihinde Academia: https://www.academia.edu/16638516/ARKEOLOJI_TERIMLERI_SOZLUGU adresinden alındı
- Collins, B. J. (2020, 6 2). *Hitit Dünyasında Hayvanlar*. 12 2, 2023 tarihinde aktuelarkeoloji: <https://aktuelarkeoloji.com.tr/kategori/arkeoloji/hitit-dunyasinda-hayvanlar> adresinden alındı
- Erdoğan, M. (2022, 3). Kayseri’de ve Kayseri Arkeoloji Müzesindeki Hitit Dönemine Ait Eserler. Kayseri. yök tez: https://www.kayseri.bel.tr/uploads/pdf/kayseride_hitit_eserleri_web.pdf adresinden alındı
- Ertuğrul, E. (2015, 10 1). *Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde Görülmesi Gereken 20 Eser*. 11 2, 2023 tarihinde Arkeofili: <https://arkeofili.com/anadolu-medeniyetleri-muzesinde-gorulmesi-gereken-20-eser/> adresinden alındı
- Guterbock, H. G. (2014, 10 26). *Selected Writings of Hans G. Guterbock*. 6 22, 2023 tarihinde archive: <https://archive.org/details/GuterbockStudies19531997/page/n359/mode/2up> adresinden alındı
- Hatun, T. (2023, 6 3). *Dünya Mitolojisi*. mitolojiler: <https://mitolojiler.com/tag/rundas/> adresinden alındı
- Hayvan Kurbanı*. (2024, 1 7). 1 8, 2024 tarihinde vikpedi özgür anksiklopedi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Hayvan_kurbanı adresinden alındı
- Hitit Dünyasında Hayvanlar*. (2020). 11 10, 2023 tarihinde aktuelarkeoloji: <https://aktuelarkeoloji.com.tr/kategori/arkeoloji/hitit-dunyasinda-hayvanlar> adresinden alındı

- Hititler'de Törenler ve Bayramlar*. (2019). 8 18, 2023 tarihinde anadoluuygarliklari: <https://www.anadoluuygarliklari.com/hititler/hititlerde-torenler-ve-bayramlar/> adresinden alındı
- Kizzuvatna*. (2023, 11 13). 9 15, 2023 tarihinde wikipedia: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Kizzuvatna> adresinden alındı
- Müzedenal*. Müzedenal: <https://www.muzedenal.com/hitit-gunes-kursu-ne-anlatiyor> adresinden alındı
- Myth / Hittite Mythology*. (2023, 5 22). 6 14, 2023 tarihinde tvtropes: <https://tvtropes.org/pmwiki/pmwiki.php/Myth/HittiteMythology> adresinden alındı
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2023). *ÇORUM İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ*. 6 14, 2023 tarihinde Hitit Tarihi (M.Ö. 1650 - 1200): <https://corum.ktb.gov.tr/TR-58680/hitit-tarihi--mo-1650---1200-.html> adresinden alındı
- Tuna, G. (2019, 9 19). *İnandık Vazosu Nedir? Hititlerde Kutsal Evlenme Töreni*. 8 2, 2023 tarihinde derstarih: <https://derstarih.com/inandik-vazosu/>, adresinden alındı
- Tüm Detaylarıyla Hitit Hayvan Kurbanı*. (2022, 7 9). 8 4, 2023 tarihinde arkeofili: <https://arkeofili.com/tum-detaylariyla-hititlerde-hayvan-kurbani/> adresinden alındı
- Vincentorange, A. (2021, 12 19). *Hitit Dönemi Sanat Anlayışı*. 12 3, 2023 tarihinde Wannart: <https://wannart.com/icerik/32506-hitit-donemi-sanat-anlayisi> adresinden alındı

ÖZGEÇMİŞ

Ad, Soyad: Elif Buse YILMAZ

Yabancı Dili: İngilizce

Eğitim:

Yüksek Lisans: (Yıl, üniversite, bölüm):

2024, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Seramik ve Cam Tasarımı Anasanat Dalı

Lisans (Yıl, mezun olduğu üniversite, bölüm):

2021, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik ve Cam Tasarımı Bölümü

Lise (Yıl, mezun olduğu lise, bölüm):

2017, Buca Zübeyde Hanım Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Grafik Tasarım ve Fotoğraf

Katıldığı Yarışmalar (Yarışma adı, yıl ve şehir):

Menemen Belediyesi, Uluslararası Çömlek Festivali, Seramik Kuş Evi Yarışması ve Sergisi, (Jüri Özel Ödülü) 2023, İzmir

Katıldığı Sergiler (Sergi adı, yıl ve şehir):

Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Z Raporu 2020-2021 Akademik Yılı Mezuniyet Projeleri Sergisi, 2021, İzmir

Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Lisansüstü Karma Sergisi, 2022, İzmir

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Lisansüstü “Z Raporu” Karma Sergisi, 2022, İzmir

Konak Belediyesi “10 Kasım Ata’ya Saygı” sergisi, 2022, İzmir

Konak Belediyesi “Miladi 2023” Karma Sergisi, 2023, İzmir

Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Lisansüstü “Zamansız” Karma Sergisi, 2023, İzmir